

Indija Komandija.

Spisal dr. A. M.

Še ko sem bil majhen, so me v šoli učili, kako je neki Galilei iznašel res važno resnico, da se namreč zemlja vrtila okoli solnca, ne pa solnce okoli zemlje, kakor so mislili stari. Meni, da prav očitno povem, ta nauk nikakor ni hotel v glavo. Kako hudirja, mislil sem, ali ne vidim z lastnimi očmi vsako jutro solnca vzhajati in zahajati? In da bi bilo že res, kakor pravi Galilei, kako bi mogel jaz v šoli mirno sedeti, kakor veli gospod učitelj, ali bi ne morali jaz in moji sošolci z učiteljem vred in naši klobuki in naše knjige zleteti z zemlje v zrak, dokler bi ne padli na kak trden in stalen kraj, kjer bi zamogli mirno sedeti in se učiti? Ti dokazi so me v mojem mnenju tako potrdili, da sem začel celó dvomiti o vsej novejši znanosti, rekel sem: Ti naši so popolnoma pozabili, da stojé na zemlji, vso svojo učenost zidajo v zrak in sanjajo reči, katerih ni bilo in jih ne bo.

Ali glej, kako se časi spreminjajo. Ko sem iz šole stopil v življenje, mi je bila priložnost ljudem v možgane gledati; sedaj sem videl, kako se tukaj noter vse vrtilo in meša, kako človek svoje misli in prepričanje, kakor luna svoje torilo, od dne do dne preminja, tako da ni norenja ne kraja ne konca. To opazujoč jel sem počasi dvomiti, jeli moje mnenje o zemlji in solncu pravo. Vsaka prikazen namreč, kakor se mi je zdelo, mora imeti svoj vzrok, tako tudi ono vrtenje v človeških možganih in tako bi znal vendar le prav imeti Galilei, ki pravi, da se zemlja vrtila okoli solnca. Ker drugače, ko bi zemlja mirno stala, bi moral tudi v človeških možganih mir biti. In nisem več dvomil, in rekel sem: Ti si vendar le mož, Galilei, če prav ne poznam tvoje teorije, vendar ta prikazen mi priča dovolj, da si jo zadel. Zatorej slava ti, Galilei!

Ali oh, zdaj še le vidim, kam sem zašel; da bi se le tudi v mojih možganih ne mešalo! Popolnoma sem zabil, da nam je iti v Indijo Komandijo. No, treba pa vendar le začeti.

Indija Komandija! Res, čudna dežela. Ko sem bil še doma otrok, imel sem staro mater in ta mi je večkrat pripovedovala o Indiji Komandiji; kako rodovitna je in krasna, in vse lepo, kar se da misliti, se tam nahaja. Zatorej se mi je že takrat rodila želja v srci iti kdaj v Indijo Komandijo. Ali nesrečen jaz; spravili so me kmalu v Gorico v šolo in že prvo leto dali so mi zelen frak in šolarsko kapo, kakoršnih se ne vidi več, to vem, da mi je stala na glavi kakor pogača; imela je žalosten konec, o počitnicah mi jo je tele z glave snelo in požrlo. Tako tedaj je že takrat vse na meni kazalo bodočega gospoda, kakoršen sem zdaj. Nazadnje mi je umrla še stara mati. In tako je bilo treba reči: Z Bogom, Indija Komandija, nikoli se več ne vidiva!

Kmalu so mi zginili vsi spomini na njo, slednjič celó ime. Saj pa tudi veste, koliko in kolikterih reči se mora človek učiti v naših šolah in s kako silo in ročnostjo se mu vlivajo v um in srce. Kaj čuda, ako se spomini in podobe iz prve mladosti umakniti morajo brezštevilmnim šolskim predmetom, tako, da človek končavši šole ima ves drug um in srce

in ne vé že več in ne čuti, kje je prav za prav rojen, tam gor ob ledenem morji ali ob mili Adriji. Tako tedaj bila je Komandija – zakopana.

Toda prišel je čas, ko sem se pogospodil; gospodje pa imajo denar, to je že stara pravljica, in tako tudi jaz. Ali blagor mu dandanes, kdor ima denar, v malo dneh kakor tica preleti lahko in si ogleda cel svet. In zletel sem tudi jaz na sever in na jug in vse ogledal si in vse videl. In prigodilo se je nekega dne, peljal sem se tam doli nekje po južni Italiji. Prav lepa dežela je bila. Tako živo modro nebo, bolj modro se mi je zdelo, kakor vseh naših filozofov in politikarjev modrost in taki vinogradi in trte visoke, više kakor kraški hrasti in po njivah in polji divje rastoče tropične rastline, katerih na severji ne morejo vzgojiti, tudi če jim kurijo noč in dan, gozdovi pa vse polni pomoranč in limon in oljki in kaj vem še česa, kar mi, ki smo se botanike učili, le po imenu poznamo; od vseh strani pa dišalo je po balzamu in družih vonjavah tako prijetno, da se mi je nos popolnoma razvadil in dolgo se ni mogel spet privaditi ostrim našim sapi. Vsa ta lepota tedaj, katero sem zdaj popisal, ne vem po kaki psihologični postavi, iz najnižega dna srca vskliknil: Tako mora biti Indija Komandija! Indija Komandija, toliko let zakopana, splavala je spet na površje moje duše. Čutil sem se popolnoma pomlajenega. Koj vstanem in vprašam sosedo Laha, ali je morda tukaj Indija Komandija. A on me nekako čudno pogleda, kakor bi mi hotel reči: Kaj se ti sanja, še imena tega nisem slišal. Tako sem spoznal, da nisem v Komandiji. Ali sklenil sem trdno Indije Komandije tako dolgo iskat, dokler je ne najdem, ali vsaj nekaj o njej ne zvem. Vendar pa Indije Komandije nisem hotel več imenovati, da bi me morda ljudje čudno ne gledali. Kamorkoli sem prišel, vprašal sem le, kako je ime ovej deželi, pričakovaje, da bom vendar enkrat zaslišal ime zaželeno mi Komandije. Toda zastonj.

Imenovale so se mi razne dežele, med njimi tudi deveta. Komandije pa le ni hotelo biti. Slednjič sem popolnoma obupal najti jo kdaj.

Zdelo se mi je, da še celó na zemlji ne more biti. Vendar pa vsaj kaj več o njej zvedeti me je mikalo, bodisi že kjerkoli. In glej, tedaj sem začel nadlegovati učenjake, ki poznajo vsako ped zemlje in premerijo celó nebo in povedo, kod se je vozil Jupiter pred petsto tisoč leti in mu določijo pot za družih petsto tisoč; ti učenjaki, rekel sem, gotovo vedó za Indijo Komandijo. Ali vse zastonj, ni duha ni sluha po nji. Še eno sem si izmislil, pribežal sem k mrtvim. In šel sem, in noč in dan preiskaval po knjižnicah stare zaprašene rokopise in spominke, ali bi bilo najti kak sled po Komandiji. Nič, nikjer nič!

Kaj mi je bilo začeti! Šel sem žalosten in zamišljen in zašel sem v puste gorate kraje. Steza me je peljala na strmo goro, više in više, dalje in dalje, dokler se ne znajdem od vseh strani obdanega od groznih skal. Glej, tam tik pod visokim skalovjem zagledam dobro vtrjeno pot, pod skalovjem pa vhod z leseno zagrajo zaprt. Stopivši pred vhod zapazim noter starčka, bela brada se mu je v temi svetila, zamišljen je sedel na stolu. Osupnjen postanem, ker tako so nas nekda naši učili, da starost se mora spoštovati. Kar mi pride v misel Indija Komandija. Glej, rekel sem, ta častiti starec bi znal mi morda kaj povedati o Komandiji. Saj stari so vendar le modrejši, kakor mladi naši v jeklenih teorijah; spiljeni šušmarji z vsemi svojimi logaritmi. Kar stopim predenj in rečem:

»Ne zamerite ljubi stric, jaz bi rad kaj zvedel o Indiji Komandiji. Veste vi kaj o nji?«
Starček vzdigne počasi desnico in primši se za čelo globoko vzdihne.

»O Indija Komandija!«

Meni je srce kar utripalo. Obmolkne, debela solza se mu iz oči polije na lice, obrisavši si jo, prižge luč, pomigne mi, naj grem za njim. Gremo po stopnjicah vedno niže, dol in dol brez konca in kraja. Ta bo lepa, sem rekel, saj vendar tod se ne more priti v Indijo Komandijo. Zdaj se spomnim, kar sem enkrat slišal na zemlji, da je namreč naša zemlja velika krogla v središču čisto ognjena. In kar ni še zadosti, učeni celo mislijo, da je prav sredi zemlje pekel. Oho! sem začel misliti, tedaj se bližamo peklu, in Bog ve, da me ta stara pošast ne pahne v brezno in tako pridem še živ v pekel. In res, vedno topleje in topleje je prihajalo in slednjič je bil zrak že toplejši kakor na Krasu o sv. Ivanu, tako, da sem bil ves moker od potu. Tudi se mi je zdelo, da se vsako toliko vzdiguje dim iz dna. Ali groza, nad vse groze, ko zaslišim pod seboj zemljo se tresti na močne udarce: tum! tum! tum! Tu imamo že Hefajstovo kovačnico. In res, kakor sem poznejše od starca zvedel, kovali so tisti čas velikansko verigo za nekega mogočnjaka, ki je imel priti tiste dni z zemlje v pekel. Glej, tukaj blizu pekla se stari vstavi in obrnivši se na stran odpre železna vrata, privleče ven stare okajene papirje in mi jih izroči, rekoč:

»Tukaj, mladi prijatelj, vam izročam, kar imam najdražega na zemlji in pod zemljo. To je dragi spomin na mojega edinega prijatelja; neugasljiva želja, poznati svet in tuje narode in njihove šege, gnala ga je tudi v Indijo Komandijo: od mene daleč ločen mi je pošiljal ta pisma: upal sem, da se še kdaj vesela snideva, a neusmiljena osoda mi ga je unesla ne vem kam, tako da ga nikdar več nisem videl. V teh pismih najdete popisano, kar je on v Indiji Komandiji videl in doživel. Ko vse preberete, prosim, poiskajte njegov grob in kosti semkaj prinesite ter jih poleg mene na vrtu pokopljite, ker jaz ne ućakam več prihodnje pomladi.«

Utihne in se joće. In tako so pisma zdaj v mojih rokah. Jaz pa ves navdušen za slavo Indije Komandije sklenil sem ona pisma nespremenjena objaviti. Saj se nahaja v njih dosti zanimivega in tudi podućljivega. Le to moram opomniti, da je dokument zelo poškodovan, papir oguljen; posebno so pa letnice v zaćetku pisem, ker so bile ob robu zapisane, skoro popolnoma zbrisane, tako da jih ni moć već izslediti. A kar se je našlo, je vestno prepisano.

I. pismo.

V Koludrovici 18. maja 18..

Preljubi, prevzvesti prijatelj v Skalovji!

Po ćemer je srce celo življenje hrepenelo, ćesar sem dolgo ćasa željno iskal, Indijo Komandijo, našel sem; z lastnimi oćmi jo gledam, v njej sem cel z dušo in s telesom. Pišem ti tukaj v glavnem mestu cele Komandije. Daleć, daleć sva zdaj vsak sebi, ljubi prijatelj. Źe sam već ne vem, koliko dni sem moral navzgor hoditi, predno sem prišel do Indije. Nismo še sicer v nebesih, vendar pa prav blizo nebes; kajti nebeški strop je videti tukaj prav nizek. In da boš vsaj nekoliko si mogel domisliti, koliko viša je Indija Komandija od zemlje tam dol pri vas, poslušaj, kar ti povem.

Tisto solnce, katero tam dol od vas se ne zdi veće od torila, s katerim sirijo na Krasu, tisto solnce tedaj je tukaj gotovo veće, kakor je bil tisti Obrovski obroć na Ogerskem za ćesarja

Karola Velikega. Vidi se celó ogenj v solnci in vali se v enomér iz solnčnih dimnikov dim tja pod nebeški strop. Luna pa, ki vam je kakor ženska glava nekaj debelega okroglastega obraza, je nam tako velikanska, da ji je že sam nos večí kakor vaš Triglav tam doli. Zdi se, da je že stara, ker obraz ji je zeló zgrbančen in grd, in človek se mora res čuditi, kako se morejo naši pesniki v njo zaljubljeni. Želel bi jim priti enkrat v Komandijo. Le eden vaših pesnikov jo je dobro poznal, ki je nji, kolikor se še spominjam, tako podkuril:

Stopil bom na stene Kraške,
Z močno roko bom pograbil,
Nagomilil sive skale,
Vstopil bom se za gomilo,
Skale metal na višave.

Tebi v rebra, blede luna!
Da ti pridem kje do dlake
Da ti zlomim katero rebro,
Da te sklatim iz višave
- - - - -

Vedno menjaš svoja lica,
Svoja lica razorana:
Včeraj bila si ko reta,
Dans rožičke z neba kažeš,
Jutro, starka! boš mrléla itd.

Res, izvrstno, boljšega ne zasluži ta starka. A čuj dalje. Vi tam dol govorite o nekem znamenji nebeškem, kteremu pravite medved, komaj da zapazite najglavniše poteze medvedovega telesa. Ali da bi videl tukaj, kako velik je ta nebeški medved, kako široko zija dol proti nam, kakor da bi žugal požreti celo Komandijo. In junec, kake rogove ima, gorjé nam, ako mu pride muha, skočiti dol, nas lahko vse nabode in vrže na zvezde. Tu spet škorpijon nam zmerom preti z velikanskimi čeljustmi. In divji kozel, tako brado ima, da bi pol Komandije na njo obesel.

Take pošasti imamo na nebu, strašé nas noč in dan. Zatorej se pa tudi ni čuditi, da ljudje so v Indiji Komandiji prav dobri in bogaboječi, ker tukaj vse navdaja strah nebeški. Kar imenujete tam dol pri vas zločinstvo, se tu gor ne pozna, zatorej pa nimamo ne sodnikov ne ječ.

Zrak tukaj je prav zdrav. Res, da bi bilo skoro pretoplo, ker imamo solnce tako blizo, a vedeti moreš, da v Komandiji vedno pihlja hladiven veter, prihajajoč od nebeških teles, ki se nad nami sučejo in večkrat prav blizo tik Komandije mimo hité in zrak poljejo. Oni dan se je Helios na vozu tako blizo mimo Komandije peljal, da so nekteri Koludrovčanje slišali celó podkove nebeških konj, vsled tega vstal je velikansk vihar, ki je veliko škodo napravil po vsej Komandiji.

Ker pa imamo tukaj zrak tako tenek in čist, ni čuda, da se bolezen v Komandiji, rekel bi, skoro ne pozna. Nimamo ne zdravnikov, ne zdravil, ne lekarnic in ne bolnišnic, tukaj

vsi učkajo sto let in drugače se ne umrje, kakor od prevelike starosti; ko se pljuča že upehajo prečisti zrak srkati, tedaj človek brez najmanjše bolečine zvene kakor cvetica, in ni ga več.

A vendar je tudi tu nekaj, preljubi moj, kar nas opominja, da nismo še v nebesih, če prav blizo njih; ena bolezen razsaja tudi pri nas, ki pa ni telesna, ampak duševna. Znano je že vam tam dol, da luna ima poseben vpliv na pamet človeško, po vsem svetu govore o nekem trkanji luninem. Gorje mu, kaj ne, kogar luna trka! A zdaj misli si, preljubi moj, misli si našo luno, katero sem ti že popisal; gorje mu, stokrat gorje, stokrat gorje, kogar trkne! Kdor posebno ponoči v njo pogleda, je izgubljen, ker neizmirno je čarovna njena moč. Večkrat pa tudi človeka spečega izvabi iz postelje in ga pelje na streho, tedaj mu odpre oči in mu pokaže svoj velikanski nos in ostudni obraz, od njene grdobe se revež tako preplaši, da se mu kar pamet zmeša in potem bledi do smrti. Zatorej se pa tudi nikdo ponoči ne prikaže iz hiše, vsa vrata in okna imajo tukaj vsaj tri zatvore, da bi luna ne mogla ponoči do človeka. In vendar je Komandija polna norcev. Še celó žival tukaj bolj nori, kakor tam dol pri vas.

Drugače je pa Komandija prav srečna dežela. Ljudje niso sicer učeni, ker pravijo: vsak znaj dobro svoje delo, kmet, kako se orje, pastir, kako se pase, krojač, kako se suknja kroji, čevljar, kako se obuvalo trdno šiva, posebno še s smolo, kovač, kako se železo kali, vsakdo pa, kako se dobro jé in pije; družih šol ni treba v Komandiji. In čemu? saj tako že vsakdo sliši ob nedeljah v cerkvi, kaj treba storiti, ako se hoče zveličati; in tudi pravijo, da kmetu kakor so Komandci, vsi razun malo najpotrebniših rokodelcev, bolje pristojta matika in lopata s polnim, kakor pa pero in knjiga s praznim želodcem, in kakor menijo, učen kmet ni bil nikoli srečen.

Kako lahka reč je torej take pohlevne ljudi vladati. Imajo pa v Komandiji kralja, ki navadno stoluje v Tevčah, ako prav je Koludrovica glavno mesto vsej Komandiji. Ta kralj je potomec starodavne rodovine, ki je vedno tukaj kraljevala. Ljudje imajo to posebno lastnost, da kraljevsko rodovino zeló časté in spoštujejo, in sicer tim bolj čim starši je; vedó, da kralj je potrebna oseba; kjer je več ljudij skupaj, najbolje, da eden ukazuje in drugi slušajo, tako je konec vsem preprirom in pravdam, zatorej so jim kraljeva povelja, kakor Božja. Le enkrat se je hotel nekdo kralju upirati, a ni dolgo čakala kazen na-nj; ponoči, ko je hotel spati, je naenkrat zginol, le klobuk so našli drugo jutro na polji, živa duša ni vedela, kaj ga je uneslo. Od tedaj je strah pred kraljem še večí.

Kralj ima v Komandiji le izvrševalno oblast. Postavodajalne namreč ni treba, ker postave so nespremenjene vedno iste, odkar Indija stoji. Tukaj se namreč postave ne predeljujejo kakor tam doli pri vas, kjer vsako leto imate druge po večini glasov; mi nimamo ne volitev, ne zbornic in ne poslancev, ne večine in ne manjšine glasov, ker vemo, da več gospodarjev ko je v hiši, slabše gre. Kar so enkrat naši stari za dobro spoznali, je še zdaj dobro in bo; s postavami igra se in norčuje le norec. A tudi izvrševalna oblast ima malo opravila. Postave v Komandiji nimajo prav za prav družega namena, kakor podložne voditi, kaj in kako naj delajo. Prav redko se zgodi, da bi se postava prestopila. Nebeški strahovi človeške strasti brzdaajo. Če bi bil pa kdo nepokoren, zadela bi ga kazen; tudi smrtno kazen imamo v postavi. Določena je tako-le: Hudodelnik naj se o polnoči pelje na Škratljevico, ki je najviša gora pri nas, na severni strani Komandije; tukaj se mu držé oči siloma odprte, da gleda v velikega medveda na nebu tako dolgo, dokler od

strahu ne umrje. A do sedaj se ta postava ni še izvršila.

Sploh sem tačas, ko v Komandiji bivam, spoznal, da je tukaj vse bolje, kakor tam dol pri vas. Res da so ljudje še malo surovi in boječi, posebno ko vidijo tujca. Pri meni so posebno občudovali nos, ker sploh so nosi tam dol pri vas dosti bolj korenjaški, tukaj so vsi bolj v stran zavihani. A vendar sem se kmalu ž njimi sprijaznil, in zdaj smo največi prijatelji, le da se ne poljubljam. Zatorej pa, dragi prijatelj, z visokih visočin Indije Komandije ti kličem dol v nizke nižave in vabim: Pridi v Komandijo! In glej, preljubi prijatelj, da boš videl, kako sem premlajen, da, popolnoma prerojen, pošljem ti prvo pesem, katero je nebeška Komandija izvabila iz mojih sicer vedno prozaičnih prs:

Čuj in strmi:
O Indija Komandija,
Prelepa ti dežela,
Nad zemljo si povzdignjena,
K nebesom si priklenena.

Vsa s čudeži napolnjena,
Le malo preveč trknjena.
Preljuba mi dežela,
Indija Komandija!

II. pismo.

V Koludrovici 1. junija 18..

Prijatelj z Indije Komandije prijatelju v Skalovji pozdrav!

O kako svetlo solnce meni sije, kako modro nebo se nad menoj razpenja, kake vonjave od vseh strani mi nos božajo! Zdi se mi, da nisem več na zemlji, duh ne čuti več telesnih spon, ampak prosto se dviga v bližnje mi nebo. Zatorej se pa nimaš čuditi, prijatelj, da sem se že ves poindijanil in pokomandil. Nekdaj najpustejši realist, zdaj najidealniši pesnik, nekdam tam dol tako okoren, zdaj tako skočen in ukreten, da bi kar v luno zletel celó brez perut.

A ti, vé, pričakuješ, da ti spet kaj novega sporočim o Komandiji. Glej ustreči hočem tvoji želji. Danes ti hočem pokazati glavno mesto Komandije, Koludrovico. Toda, ko slišiš besedo »glavno mesto«, ne misli koj na Pariz ali Dunaj. Ne, ne, preljubi moj, Koludrovica je velika vas, menda največa v celi Komandiji. Vas je, vas, in nima Boulevardov (v Parizu), ne Ringov (na Dunaji), ne Korsov (po laških mestih), ker Koludrovčanje dobro vedó, da take reči so za neumne bahače. Tam dol imate po mestih ulice ravne, kakor mize, vse je zidano v eni meri tako, da oko ne more zapaziti najmanjše neskladnosti. Koludrovčanje pa so praktični ljudje; oni ne zidajo za oko, ampak za-se; kar koristi, zidajo, in tako, kakor bolje koristi. Da le poslopja ugajajo namenu, pa je prav, če tudi so od zunaj grdo in nepravilno zidana! Tu ne vidiš po koludrovskih strehah žlebov; Koludrovčanje pravijo, da nikomur ni treba hoditi pod kap, ko dežuje; čemu tedaj žlebovi? Tudi imate po mestih tlak, večkrat prav drag. V Koludrovici kaj takega ne vidiš, ker Koludrovčan vé, da po tlaku postopajo le pohajači; delavci in pridni meščanje nimajo za

to časa; zato se pa tukaj ulice nalašč pusté blatne in prašne. Tudi se na tlaku prelahko pade, tako da pride celó nos v nevarnost, in to Koludrovčanom ni nevažna reč, ker že tako imajo nos pokvečen, no, v blato se pa že lahko zarije, brez vse škode. Ne, ne, takih nekoristnih naprav, za ktere tam dol ogromnega davka plačujete, in večkrat najpotrebnejših reči pogrešate in celó stradate, takih naprav v Komandiji ne najdeš. Nimamo ne mestnih vrtov, ne umetnih vodomotov, ne javnih kopališč, ne javnih knjižnic, ne muzejev. Kar se teh reči tiče, pravijo Koludrovčanje, naj skrbi vsak za-se, v Komandiji se najde dosti prostora in vode, ako želi kdo sprehajati ali kopati se. Knjige so za učene, in ti naj si jih kupijo, ne pa da bodo vsi za njo plačevali; in kar se tiče muzejev, ni treba, da se živali odirajo in kože jim s slamo bašejo, ker slama je v Komandiji draga. Kdor hoče živali opazovati, pa hodi si jih lovit. Tako se odrežejo Koludrovčanje, in prav imajo.

Mi smo kmetje, in hočemo ostati kmetje, ta glas se sliši po vsi Komandiji in tudi v Koludrovici. In to je tudi kralju najbolj všeč, ker vé, da kmet je državi najtrdniša in zanesljiviša podpora. In da bi ti vedel, kako naši Koludrovčanje domovino ljubijo! Od njihove zemlje jih ne odtegne nobena moč in tudi, ko bi tulile in brcale vse zverine na nebu in ko bi sam veliki medved žrelo odprl, da bi Komandijo požrl, ne, Koludrovčan ne bo bežal in zapustil Komandije, on se bo prej v zemljo zaril, kakor krt, in raji mrtev v Komandiji počival, kakor živ v tuji deželi.

Včera sem bil pri koludrovskem županu. To ti je županstvo! Glej, tukaj ne najdeš ne tajnika, ne družih pisarjev. Župan je mož, pravi mož in njegova beseda zda več, kakor sto bričev! Župan veli: tako in ne drugače! In tako in ne drugače naredé vsi Koludrovčanje. Župan sodi: Tako je prav in ne drugače; ta je nedolžen, oni je kriv. In pri vseh Koludrovčanih tako velja za prav in ne drugače, ta je nedolžen in oni je kriv. – Tak župan, tak, in take besede so županske besede! Je pa tudi mož, da se ga vse boji in vse časti, močan, krepak, ki zna svojo besedo z roko in tudi z nogo poudariti. Ne pa kakor tam dol pri vas, kjer imate večkrat za župana kakega škrica, ki je obdan od pisarjev kakor od muh, ki kakor smrtna senca na klopéh sedé in drugega ne delajo, kakor postave obračajo in zavijajo, da gorjé kmetu, ki jim v pest pride!

Imajo Koludrovčanje tudi občinsko hišo, a ne take, kakor so jo tam doli pri vas na Dunaji sozidali, je nekaj manja. Ako se ne motim, videl sem pred leti blizo tam nekje tako na Krasu, menda prav v Tomačevici. Popolnoma enaki ste si, kakor ona tako tudi koludrovska nima nobenega okna, samo vrata za vhod, nad vratim vzdiguje se zvonik z enim zvonom, kateri vabi starešine v zbor. Se vé, da takrat je vsa Koludrovica na nogah. Starešine se zberó v zbornici in vrata za seboj zapró, tako, da vedno v temi zborujejo. Luči nočejo prižgati, ker so prevarčni, in čemu luč? saj luč je le za oči, pri zborovanji pa ni treba gledati, dovolj, da se sliši in govori. Ko se seja sklene, tedaj se vrata odpró, in občinski sluga naznani množici pred vratmi, kar se je sklenilo. In vse se razide po opravih.

Ej, še nekaj sem zvedel pri županovih, kmalo bi bil pozabil. Župan ima namreč 10 sinov. O desetem mi je pripovedoval čudne zgodbe. Saj veš, da tudi tam dol pri vas so desetniki čudni in posebni ljudje. Že kot fantič izogibal se je družbe tovaršev in potikal se vedno le po samotnih krajih in gledal v enomer na nebo, brez strahu. In ljudje so po pravici strmeli, kako zamore fantič tako drzen biti, da z nebeškimi pošastmi tako prijazno občuje. Še celó lune se ni bal. Cele noči je pohajal po gozdih in se ž njo prijazno

pogovarjal.

Oče župan, bistra glava, je te posebnosti sinove kmaln zapazil, videl je koj, da njegov Tonek (ne čudi se, saj v Komandiji se otroci, kakor tam doli pri vas krstijo in dobé ime enega svetnikov) ne bo nikdar kmet, kakor so drugi Koludrovčanje. In res, že iz oči in vsega obraza spoznal si v njem, rekel bi, nebeško bitje, ki skoro ne vé, da živi na zemlji. Vedno je bil zamišljen, nič pozemeljskega ga ni mikalo. Še celó jesti je večkrat pozabil. In glej, kaj se je enkrat zgodilo!

Bil je tedaj v dvanajstem letu, tedaj tiste starosti, ko vaši Gorjani tam doli navadno peljejo sina v mesto učit se. Tedaj enega dne proti večeru ga je bil poslal oče na polje pogledat zarad živine. Zvečer čakajo, čakajo, a Tončka ni bilo k večerji.

Zdaj vstanejo vsi ga iskat in bredejo daleč okoli, da bi ga našli; a vse zastonj. Ni ga bilo tudi drugi dan, še sledu ni bilo več po njem. Poprašali so po vsi Komandiji, a Tončka županovega v Komandiji ni več. Zabredel je najbrže daleč, daleč proč od Komandije in nikdar več ga ne bode domu. Župan se več let ni dal potolažiti. Enoglasno se je v starešinstvu koludrovskem sklenilo, da se postavi Tončku županovemu plosča, ki je vzdana v občinsko hišo. Župan sam zložil mu je v koludrovskem zlogu to-le prekrasno kitico:

Oj Tonek, Tonek, Tonek
Oj kam si šel, moj ljubček?
Vsa Indija Komandija
In pamet vsa koludrovska
Po tebi zéva, se solzi,
Ker najti več nikjer te ni.
Alj živ, povej, alj mrtev si,
Da žalosti ne umremo vsi.

A dovolj za ta pot, dragi prijatelj, dovolj, ker tudi meni solze oči zalivajo, mi jemljejo moč. Potolaži nebo žalujočega župana koludrovskega.

Živi, v Skalovji prijatelj!

III. pismo.

Raduj se z menoj, brate v Skalovji, raduj se, tvoja radost ne poznaj ne mere ne konca! V Komandijo se vrača veselje. Ne več na vzhodu, kakor do zdaj, ampak na zahodu, daleč tam na zahodu vidim zarijo vstajati, ki obeta Komandiji novo luč, žarki njeni so začeli že sijati, in kmalu, kmalu prisijejo do nas. Toda preljubi moj, nečem več skrivati; odpri se, srce, in izsuj prijatelju v Skalovji, kar čutiš. Po tolikih letih žalosti in obupa dobili smo vendar vest o preljubem Tonku županovem. Došlo nam je pismo, pismo daleč od tam, kjer se hodi solnce vsak večer v morje kopat. V tem ko ti pišem, sem pri županovih v Koludrovici, in ono pismo držim v svojih lastnih rokah; župan je od veselja tako prevzet, da ga ni mogel prebrati. In glej, to pismo preljubi, glej, prepisem ti ga od prve črke do zadnje. Čuj!

Preljubi oče in bratje in sestre in pa vi vsi visoki Koludrovčanje!

Oj oblaci vi, ki od silnega zefirja gnani, drvite gor nad mojo glavo, oblaci, prosim, ko do Komandije pridrvite, da Tonek še živi, recite. In ve, o ptice in orli gor visoki, ki v solnčni svitlobi letate, ko do Komandije priletite, da Tonek še na zemlji biva, oznanite. Da, da, preljubi oče in Koludrovčanje vsi, akoprav človek ne sme ničesar trditi, vendar mislim, da sem, ali vsaj zdi se mi, da mislim, da sem. In v tem trenutku, prav zdaj večna skončno-neskočna, misleča, vesoljno vse obsegajoča moč pognala me je na vrhunec svoje pameti, v kateri spoznam prvi začetek svoje lastne prikazni v vesmiru. O čudo! popolnoma sem bil zabil, da se je moja zibel gugala v Komandiji, in zdaj po šestnajstih letih v večni ideji berem zgodovino lastnega jaza.

Glej, tu le spoznam, da je moj oče neki Štefulja, zdaj župan koludrovski; in njegov oče, to je moj ded, je prišel s tujega v Komandijo, bilo mu je ime Kaucijan in je bil v petem členu soroden nekemu imenitnemu možu, ki se je zovel, ne vem že kako, a vendar nekako podobno njemu. Temu imenitnemu možu soroden bil je neki Smerekar, menda Nemeč, ker tam gori na Nemškem raste rade smreke; dali so mu to ime, ker je baje trdil, da smereka prav za prav ni smereka, ampak se le zdi; in to je, revež trdil, akoprav je vse Nemško po smoli dišalo. Smerekar, nju stričnik, pa je bilo imenitni Šel..., ali prav za prav Šilnik. Bil je namreč čevljar, ki je svojega strica in prastrica raztrgane čevlje prenapredil in izdelal iz njih nov čevlj; rabil je pa pri tem tako veliko šilo, da je prevrtal zemljo in nebo in vse na-nje nataknil. Temu stričnik spet je bil neki He – Heg..., ali Higl, ali morda Igel, recimo mu torej Jež, ker so mu strčale iz kože tako strašanske igle, da mu ni mogel nikdo do živega; ta je enkrat v svoji pameti celo zvezde iskal in menda tudi našel, a le repatice.

A zdaj pa spet nazaj. Govoril sem o očetu in dedu. Mojega očeta očetu oče, ali moj praded bil je neki Rudeč, ki je bil sorodnik imenitnemu sanjaču Ru.. Rus – ali tako nekako, zadnji slog mi je ušel. Vidite, kaki veleumi, kako silno silne velikosti stojé v vrsti mojih pradedov!

Tu spet ugledam četo slavnih modrijanov; eden družega se drže; a škoda, da jim imen ne morem brati, ker so tako čudno pisana, menda arabski kali. Posebno se mi zdi imeniten eden z doktorsko suknjo in s pravim zdravniškim nosom; pamet, s katero je on mislil in modroval, je tako velika, da obsega vse druge pameti in ni nič manjša kakor nebo in zemlja. Toda dalje. Tu najdem v vrsti svojih pradedov celo imenitnega Tineta egipčanskega, ki je imel brezštevila sinov in unukov. Tu spet stoji neki Plo.. ali prav za prav Pol-tine in Prokl, ne vem, morda skrajšano iz Proklet, nekako tako kakor izgovarjajo Francozi.

Pridem do starega veka, in še ne jenja vrsta mojih pradedov. V nji najdem slavnega Jenona, pranjca Katonovega. Slednjič pridem do Pitagore, ki je bil tako srečen, da je slišal ono svetovno godbo, v kateri gode luna klarinet tako milo, da medved na nebu s kozlom pleše. O tem Pitagori uganjajo, da je bil sin nekega kamnarezca, kar je pa le deloma res, ker kosti je imel sicer kamnite, a meso zloženo iz samih števil, noge iz logaritmov; pamet pa mu je prišla z nebes. Da, da, pamet se mu je rodila iz Zenove glave, Pitagora, moj prvi praded, je Zenove rodovine.

Tako tedaj, tako sem prišel do prvega početka svojega. Da, visoki Koludrovčanje, Zenove krvi sem, Zenovih kosti, Zenovo srce bije mi v prsih, navdaja me Zenova pamet. O pamet, večna pamet olimpskega Zena, ki zdaj v meni siješ in mi razodevaš neskončne

skrivnosti mojega početka, jaz te objamem z rokami in mislijo in se v te pogreznem in v tebi večno jenjam biti. In od tega trenutka, o Koludrovčanje poslušajte, zapomnite si in ne zabite, od tega trenutka, moja pamet je večnega Zena pamet, moji možgani njegovi možgani. In ta pamet pravi: nazaj, nazaj v Indijo Komandijo, nazaj v Koludrovico! In srce mogočno trka: Nazaj, nazaj k očetu, nazaj k bratom in sestram! To neskončno hrepenenje rase od dne do dne in sam ne vem, koliko časa se mu bom mogel vstavljati. Vem, pride ura, ko me neskončna moč, ki v meni klije, zgrabi in proč od tod, proč čez gore in doline, čez morje in reke ponese v Komandijo. Tedaj pa, o Koludrovčanje, opomnim vas, tedaj vedite, da je prišel k vam Tonek županov s Zenovo pametjo! In tedaj bo vsa Komandija tako razsvitljena, da ne bo treba ne solnca podnevi, ne lune ponoči, ne drugih starih svetilnic nebeških, vse bo razsvitljala luč, katero vam jaz prižgem, ne na nebu, ampak tam na Škrateljevici, sredi Komandije! Do tedaj pa zdravstvujte!

Na svidenje!

Tonek

To je pismo, kaj ne, brate v Skalovji? In potem bi zameril Koludrovčanom, ako od golega veselja že dva dni ne jedó? Preljubi divni zlog tega pisma je mene in tako tudi Koludrovčane tako vzvišal in povzdignil, da smo od včeraj sem vsi za pol metra viši, a tudi pamet naša in celó besede so se nam podaljšale. Da je to res, čuj, zapojem ti po najnovejši koludrovški meri:

Dolgo časa dolgo so Koludrovčanje dolgi, metra pol zdaj daljši
Jokali, pretakali in brisali solzé po nosu jim tekoče,
Tonke dolgo iskajoči starši, mlajši, daljši vsi in krajši;
Tonek se oglasil, vsi stegnili se, veselja vse ropoče!

Tako, ljubi moj, se bo odslej v Indiji Komandiji pevalo. Kaj ne, da bo krasno!

Toda čas bo skorej, da sklenem pismo.

Zdravstvuj, brate v Skalovji!

Na svidenje!

Tvoj prijatelj v Komandiji.

Ne zameri, zdaj še le sem zapazil, da v začetku pisma nisem zapisal data. Krivo je bilo preveliko veselje, katero sem moral hitro hitro izliti, da mi ni srce počilo. Zgodi se pa na konci.

V Koludrovici 32. aprila ...7

Dodatek pisateljev. Tudi tukaj je letnica v originalu tako pohabljen, da ni moč razločiti, kakor zadnjo številko. Škoda, da je naš prijatelj vse letnice tako skrajno na stran pisal; tako ne moremo nikako zvedeti, kedar se je naša zgodovina vršila.

IV. pismo.

V Koludrovici 5- avgusta ...0.

Brate v Skalovji, s Komandije pozdrav!

Dolgo, preljubi, dolgo ti nisem pisal. Toda odpusti, sklenil sem bil namreč ne pisati, predno se vrne Tonek v Komandijo, da bi te z veselo novico iznenadil. In glej, kar sem pričakoval, dočakal sem. Tukaj ga imamo, z lastnimi očmi sem ga videl Županovega Tonka, podal sem mu celó roko, sklenila sva prijateljstvo. Bilo je pred tremi tedni. Imeli smo viharno noč, kakoršne še nikdar ne, od kar Indija stoji. Treskalo je in grmelo, da se je celó nebo treslo in smo mislili, da se kar vse na nas zvrne. Drugo jutro bil je najlepši dan, jasno nebo in zrak tako čist, da si ga celó z nogami lahko dihal. In glej, kar naenkrat se prikaže na koludrovskem polju Tonek, od kod in kako, živa duša ne vé. A to vemo, da je on, nikdo drug, on sam z dušo in telesom, z nosom in pametjo; in ko to vemo, nam je zadosti, da, zadosti, preljubi moj, čez radosti. Se vé da, kakor da bi se bilo zabliskalo, raznesla se je ta novica po vsi Komanidiji in vsem se je rodilo v srci nezmerno hrepenenje Tonka videti. On pa svest si svojega poklica, gnan od neskončne moči, izvolil je sklicati narodni shod na korenjaško polje, ki je ne daleč od Koludrovice, pod visoko Skrateljevico. Napočil je bil veseli dan, bil je zadnji petek in že si videl od vseh strani Komandije neizmerne množice pomikati se proti korenjaškemu polju.

To ti je bil ginljiv prizor! Vsi tihi, mirni in razmišljeni, mižali so vsi, molčali vsi, ker so bili sklenili še le tedaj oči odpreti, ko pride Tonek, da ga bodo tem boljše videli, in takrat še le spregovoriti, ko bo treba prišlemu slavo in živio klicati, da bodo tem živahniše venčali. Pride. Stopi na oder. Jaz njemu na strani prvi zarežim: Živio! Slava! In za menoj vderó se tisočera grla, in grmelo je neprenehoma: Živio! Slava! tako močno, da se je visoka Škratljevica ne le tresla, ampak majala, oznanovaje daleč okoli veselo novico. Večkrat hoče Tonek začeti, a zastonj, slava-klici ne prenehajo. Slednjič so se indijska grla od kričanja zgubila. Vsi vpehani potihnejo in ker so trudni, na tla sedejo. Tedaj prične Tonek s pomenljivim in slovesnim glasom: To je moj najlepši dan. (Solzica se mu v očesu prikaže, jaz pa mu jo obrišem.)

Narodni možje, slavni Koludrovčanje in Komandci vsi!

Tako se vrti večno misleča pamet, ktera se zdaj iz mene oglašá in vas vse objema. (Živela taka pamet!) In preljubi moji, ta pamet bila je že od rojstva v meni zakopana, in z nezmerno močjo gonila me je že otroka noč in dan po samotnih krajih, ker iskala je izhoda, a predreti ni mogla. In ko sem enkrat krave pasel, popala me je s tako silo, da sem kar vse popustil in več dni po Komandiji blodil, dokler me ni gnala s Komandije daleč daleč tija dol proti zahodu v deželo stare slave in čudes. Tam sem bil ali zdi se mi, da sem bil; tam sem našel grob slavnega mi, davno že umrlega sorodnika po pameti. In kazali so mi veliko knjigo, v katero so bile zapisane njegove sanje. In hodil sem pridno in poslušal, kako so učeni razlagali one sanje. In zvesto sem vse v srce sprejel in ohranil in premišljeval noč in dan. In glej, glavnega sanjača modrost prešla mi je v kri in meso in izvabila je iz dna mojega bitja, to je, iz pêt ono skrito pamet na svitlo. In ta je kar naenkrat iz mene bruhnila, in kar je bilo in kar je in kar bo in mora biti, bral sem v njeni luči.

A v njeni luči, preljubi moji, v njeni luči spoznal sem tudi svojo ljubo domovino Komandijo. In tedaj sem videl, poslušajte (vsi vstanejo, odprejo usta na široko in denejo

roki za ušesa), prosim, tedaj sem videl, da smo vsaj za tri sto let zaostali. O srečen narod, vzdihnil sem, kteremu je svetila zvezda večne pameti! In v takem narodu sem bival, v narodu preslavnega mi pratorodnika po pameti. In tedaj sem začel natanko vse opazovati in učiti se naprave in šege in mišljenje in norenje naroda, v kterem sem živel. In ko je bilo vsega zadosti, nesla me je usodna moč iz tujega in prinesla me domov v Komandijo. In zdaj sem tukaj med vami, preljubi narodni možaki. (Živio! Slava!)

Čas je, da se zdramite iz tisočletnega spanja (glasovi: Saj ne spimo!) k novemu življenju. Vprašam vas torej danes v imenu napredka: Možaki, ali se hočete zdramiti iz tisočletnega spanja? (Klici: Hočemo!) Nadaljuje: Prav; zato je hočem, ko se zdramite, peljati k pravi svobodi. Svoboda je temelj vsemu napredku, svoboda naj blaži zaklad človeški. Vprašam torej: Možaki, ali hočete svobodo? (Enoglasno: Hočemo!) Toda vedeti morate, da do prave svobode ne morete priti, ako se prej ne odpoveste stari pameti. Vprašam torej: Možaki, ali se hočete odpovedati stari pameti? (Enoglasno: Hočemo!) Ali hočete slušati edino le to, kar vas bo učila nova pamet? (Hočemo!) Prav torej, veseli me. In tedaj pa, poslušajte! Vi želite biti pravi svobodnjaci. Svoboden pa človek ne more biti, dokler ga môra tlačí in me ne dá prosto dihati. Ta môra, ktera vas tlačí, je prazen strah pred onimi pošastmi, ktere vidite na nebu. (Vsi obrnejo oči proti nebu.) Vi pravite, da so te pošasti žive in da znajo vsak trenotek dol skočiti in vas in Komandijo požreti, ako niste pobožni in bogaboječi. A jaz, poslušajte, jaz pravim, da vse te prikazni so prazna plašila, kakor jih stavite na zeljnik, da odvrčate zajce od zelja. Da, tako je, ljubi moji. O ti medved, ki tako mogočno zijaš proti Komandiji, daj, daj, če si v stanu, skoči dol, požri nas! (Vsi Komandci slišavši te predrzne besede od strahu na tla popadajo.) O nebeška strašila, ganite se, če ste živa, da vidimo. Poglejte le, Komandci, pogledjte kvišku, ali se le eno gane, glejte, ali medved le brcne! In kaj takega se bomo mi bali! Proč na vekomaj, proč s Komandije z nebeškimi strahovi. Poslušajte, možaki, narodni vrli Komandci (vstanejo vsi in začnejo spet z lahka dihati), da boste videli, česa se vi tako bojite, pojdite z menoj na Škratljevice! (Enoglasno: Hajd na Škratljevice!)

Stopi z odra in udari jo s korenjaškega polja kar na vkreber na goro. Komandci vsi za njim, molče in meže. Dospevši na goro nastavi Tonek daljnogled kar naravnost v žrelo medvedovo. Pogleda skozi. Tukaj glejte, Komandci, tukaj, vaš strah! Oho, gospodine medved! Zobje so mu iz krede, čeljusti pa iz opek, život mu je iz kraškega kamna, trebuh pa iz gipsa. In ta vas bo požrl! In eden za drugim začno Komandci gledati skoz daljnogled in se prepričajo, da je res, kar je Tonek govoril. In niso šli s Škratljevice prej, dokler niso vsem zverinam nebeškim réber preiskali.

In tako tedaj, pravi na zadnje Tonek, ali se hočete še bati teh mrtvih pošasti? Enoglasno rekó vsi: Nočemo! In odmevalo se je s Škratljevice po vsej Komandiji: Nočemo! Tako, preljubi mi, položili smo danes prvokrat kamen svobodi. Da, svobodnjaci hočemo ostati, glasil se je odgovor iz tisočerih komandskih grl.

Vračajoči se pa s Škratljevice domú peli so vsi kakor z enega grla.

Zvečer je bilo jasno nebo, noč svetla. In luna je kazala kakor po navadi svoj obraz. A Janez Golida iz Koludrovice, ko se je spravljal spat, pogledal ji je zaničljivo v obraz, potem hrbet obrnil ji in se ji poklonil: »Na, grda baba!«

Tako, preljubi moj, tako nam je zasijalo solnce svobode. In res, odkar je Tonek v Komandiji, je celó zrak jasnejši in čistejši. Jaz pa v svesti si, da diham sapo svobodnjaško,

hočem mirno čakati, kaj nam prinese blaga bodočnost.
Zdravstvuj, brate v Skalovji!

V. pismo.

V Koludrovici, 15. sneživca ...6.

Preljubi prijatelj v Skalovji!

Hitro hitro so se jele reči razvijati, odkar je Tone v Komandiji. — Danes ti imam spet že toliko poročati, da sam ne vém, kje bi začel. V teh dneh so se dogodile tako važne prenaredbe, da Komandija se zdi zdaj popolnoma preustrojena.

Najvažnije je prekrščenje vseh Komandcev in njihove pameti. Bilo je zadnjo nedeljo; napovedan je bil spet naroden shod na korenjaškem polji. (Tonek namreč ne skliče shoda drugače, kakor v petek ali nedeljo.) — Ljudi nezmerna množica, posebno pa Kolu-drovčanov. — Evo ti sijajni govor Tonkov!

Narodni možaci! Kaludrovski svobodnjaci!

Ko smo bili zadnjikrat tukaj zbrani, napovedali smo vojsko nebeškim zverinam in pon-ašamo se, da smo jih zmogli za vselej; temeljni kamen svobodi je postavljen. A danes treba zidanje nadaljevati. — Možaci, moramo se vsemu staremu popolnoma odpovedati. Pogine naj stara pamet z možgani vred! Živela nova pamet brez starih snoj! (Enoglasno zadoni: Živela!) A začeti moramo, možaci, pri samih sebi. — Glejte, nas vse, ko smo bili rojeni, so nesli v cerkev h krstu in nam dali ime tega ali onega svetnika. Meni je ime Tonek, mojemu prijatelju Mihek, imamo Jurje in Matevže in Blaže, posebno veliko je pa v Komandiji Janezov. Ta imena, da naravnost povem, meni ne ugajajo. Kaj pomeni to, Tonek, Jurij in Blaž, kaj pomeni Janez? In kdo je videl te svetnike v Komandiji? Glejte no, in taka imena nam devajo, da jih častimo! Kaj bi ne bilo bolj pametno, otrokom da-jati domača imena, ktera vsaj vemo, kaj pomenijo, kakor Bel in Bela, Cel in Cela, Plavec in Plavka ali pa Rumen in Rumenka? Kdo bi kaj takega prenašal, možje svobodnjaci? (Živio!) Zatoraj pa predlagam v imenu svobode:

V dveh dneh se imajo vsi Komandci prekrstiti, stari svetniki naj se pokopljejo in vsakdo naj si dene novo ime, domače in pošteno. (Enoglasno: Velja!) In da bote že danes videli, jaz sam hočem prvi to storiti. Oznanjam vam torej, odslej nisem več Tonek, ampak ime mi je Lučislav. (Vse zagrmi: Živio Lučislav! Pol ure se mu neprenehoma častita.)

A to še ni zadosti, vrlji možaci. Pri nas mora vse novo, vse prekrščeno biti. (Živio, novi krst!) Glejte, do zdaj smo imeli tedne po sedem dni, vsak teden je imel eno nedeljo. Jaz ne vem, zakaj bi moralo tako biti. Ali ni lepše, da ima teden deset dni? Deset je vsaj imenitniše število, desetak je zložen iz dveh petakov, in veste, da kdor ima dosti dese-takov, se mu slabo ne godi, saj desetaki in petaki vladaajo svet. Da, moj slavni praded Pitagoras je učil, da je nebo in zemlja zložena iz samih desetakov, da brez njih ne more nobena reč obstati. Da, da, preljubi, duša in telo, pamet in možgani so nam iz samih desetakov, iz nas dihajajo sami desetaki. Dalje tudi sami veste iz lastne skušnje, da so med ljudmi desetniki najjunjši. Saj niste še pozabili, da sem tudi jaz Lučislav desetnik.

(Živio, Lučislav desetnik!) Zatorej pa predlagam, da blagovoli visoki zbor narodnih svobodnjakov na korenjaškem polji skleniti: Odslej bo imel teden v Komandiji deset dni, reklo se jim bo: prvi dan, drugi, tretji itd., starih imen nečemo več. Nedelja se odpravi; namesto nje obhajal se bo praznično vsak deseti dan, reklo se mu bo dan pameti in svobode, ta dan bo narod praznoval spomin novo zasijale svobodne pameti; ta dan bo vsakdo svobodno počel, kar bo hotel. (Enoglasno: Živio novi teden! Živio svobode dan!)

Meseca sicer ne moremo ne okrajšati, ne zdaljšati, ker imamo luno preblizo; a vendar se imajo stara imena mesecev pozabiti in vpeljati nova, ktera vsakdo razume, tako da bo že ime meseca vsakega opominjalo, kaj ima delati, in ne bo treba pratike. Prvemu bodi ime sneživec, ta mesec se ima vsakdo dobro stisniti za peč, da ga ne zamete. Drugemu deživec, vedi vsak, da ta mesec se ne sme spod strehe, da ga ne spluje povodenj s Komandije. Tretjemu pihavec, ta mesec vedi vsak, da ni varno hoditi na Škratljevico in druge visoke gore, ker tod piha močen veter. Tako, vidite, vas bodo že sami ti trije meseci opominjali, da vam je najboljše, ako se ta čas v zemljo zarijete in spite, kakor krt. Četrtemu bodi ime živec, ker ta čas, kakor veste, vse oživi in tudi vam bo čas vstalim iz spanja oživeti; petemu lahko rečete grivec itd., kakor vam bo o času oznanjeno. Za zdaj imate dovolj to. (Dovolj to! Živio, grivec! Živio, živec!)

Toda, narodni svobodnjaci, imam še važno važno reč, ktero bi vam rad pojasnil in priporočil. Glejte, tam v tuji deželi, kjer sem bil toliko let, so vsi ljudje enaki. In res, kakor je učil že moj preslavni sorodnik, imenitni sanjač, vsak človek ima le eno dušo, le eno telo, en nos, dve nogi in en hrbet in vi vsi veste, da vsak človek zda le za enega in ne za dva ali tri. Kaj ne, vprašam vas, Koludrovčanje, vsak izmed vas je le eden in vsi ste vsi? Kakor n. pr. ako imamo številko sto, vsaka enota je ena, sto enot je sto, kaj ne? (Živio!) Ali je potem takem prav, da eden ukaže deseterim, ali celo vsem? Ali ni deset enot več kakor ena, deset tolarjev več kakor en sam? (Deset tolarjev! Živio!) Pozivljam vas torej in vprašam: Ali hočete biti odslej vsi enaki, tako enaki, kakor je meter enak metru, da vas ne bo moč več razločiti med seboj? (Vse tiho nekaj časa. Med tem veči počenejo, manjši pa na prste stopijo, tako da ne stoji le za las glava nad glavo. Potem pa se vsi enoglasno zaženo: Komandci vsi enaki! (Živio!)

Tonek nadaljuje: Še nekaj, še nekaj. (Še nekaj, živio!) Predno se danes razidemo, hotel bi okoli vas oviti vez najtesnejše ljubezni. V deželi, kjer sem bival toliko let, so vsi ljudje bratje; ker, kakor so učili moji slavni pradedje in sorodniki, so vsi ljudje rojeni iz boga. Saj veste preljubi, moj prvi oče Pitagoras skočil je iz Zenovih čeljusti. In tako tudi vi vsi, eden izhaja iz Zenove desne, drugi iz leve noge, tretji iz hrpta itd. Da, da, preljubi Koludrovčanje in Komandci vsi, v njem mi živimo in on v nas, v njem se gibljemo in on v nas, v njem čuvamo in spimo, in on v nas. O da bi se danes božjega Zena očetovski duh v vas vzbudil in zavedel! Zatoraj pa predlagam danes slavnemu narodnemu zboru, naj sklene to postavo:

Kot pravi udje velikega Zenovega trupla bodo Komandci vsi s Koludrovčani odslej bratje med seboj. Zatorej se nima v Komandiji slišati več ne oče, ne mati, ne stric in ne strina, ne zet in ne tast, ne tašča in ne nevesta, ampak le brat in sestra.

In po vsem korenjaškem polji zagrmí: Živio! Slava! Živelo bratinstvo! In jamejo se drug drugega objemati in poljubljati: Živio, o božji brate! Od veselja se pa vsi jočejo in toliko solz se prelije, da je mokro korenjaško polje. Mirno in tiho se zbor razide. Kaj ne, brate v

Skalovji, da nas zavidaš? In jaz sem pri tem preimenitnem delu Lučislavu prvi pomočnik.

Dva dni po velevažnem narodnem shodu šel sem iz Koludrovice v Tevče. Kako gibanje po vaseh in po cestah. Vsi hité svoje otroke in vse, kar imajo, prekrščati! Tudi Lučislavov oče, župan Koludrovski, je že prekrstil družino; on sam pa prekrstil je svoje ime Štefulja v Drenuljo. Ene je videti, kako se nategujejo, da bodo daljši, drugi pa, ki so predolgi, skušajo se stlačiti, in upamo, da v malo dneh bodo vsi Komandci popolnoma enaki. Pridem v Tevče, in kaj zvem tukaj? Kralja ni več, utekel je. Brž ko je slišal, da so Komandci sklenili biti vsi enaki, pobrisal jo je, nikdo ne ve kam; toda za gotovo, da v Komandiji ga ni več.

V slovo za ta pot ti naznanjam, da sem tudi jaz prekrščen. Ne piši torej več Mihku v Komandijo, ampak Pihcu. In jaz ne bom več pisal Petru v Skalovje, ampak Skalcu.

Zdravstvuj, Skalec v Skalovji! Na svidenje!

VI. pismo.

V Kaludrovici 10. živca ...7.

Preljubi mi Skalec v Skalovji!

Čedalje bolj razširja vstalo nam svobode solnce svojo oživljajoče žarke po Komandiji. O brate, da bi bil ti tukaj, videl bi, kako je že prešinila božja ideja bratinstva vse, kar v Komandiji živi in se giblje, ne le ljudi, ampak tudi živali; da, tudi te je Lučislavov prestvarjajoči duh povzdignil v krog človeškega bratinstva. Tako, vidiš, se nam je v Komandiji število bratov in sester v malo dneh za trikrat pomnožilo. In psičku se reče: ljubi bratec, mački pa: ljuba sestra. O sladke besede!

Toda da boš razumel, kaj prav za prav govorim, poslušaj, strmi! Bilo je zadnjega svobodne pameti dne (po starem nedelja). Stali smo spet zbrani na korenjaškem polji, Lučislav med nami. Čuj njega vse skozi mojsterski, božji govor:

Narodni svobodnjaci, bratje koludrovski! Kaj ne, kako lepo, kako milo je bratom biti med seboj? (Lepo! milo! Živio!) Toda še neka me teži že več let in mi vzročuje strašne srčne bolečine. Ali smem danes, predragi, razodeti vam to najskrivnišo skrivnost svojega srca? (Svobodno! Živio!) Bodi tedaj, bodi! (Bodi! Živio!) Glejte, pred vsemi vam hočem razložiti, kar je o tej važni stvari učil imeniten učenjak z večernih otokov; in ta stvar zadeva živali. Da, da, preljubi moji, ne glejte tako začudeno, živali, živali! On je učil tako-le: Živali so prav za prav to, kar je človek, le da govoriti ne znajo. (Čuj! Čuj!) Prav za prav je duh Zenov v živalih, kakor v človeku, on jih oživlja, on jih giblje. To so stari Egipčani dobro spoznali, ker častili so bike, mačke in krokodile. In kaj mislite, iz česa se je izvalil človek? Še zdaj živi tam dol v onih deželah, kjer sem bil toliko let, po gozdovih njegov praded, pravijo mu: oče Mrkovec. (Živio, oče Mrkovec!) O da bi ga videli, ali ni popolnoma tak, kakor ste vi, le rep, se vé da, mu ni še odsekan in pamet je že popolnoma v možganih zakopana.

In ta naš praded, kdo vé, iz ktere živali se je rodil? O preljubi moji, pred deset tisoč leti smo morda mi vsi se pasli kot ovce, ali celó kot kozli po korenjaškem polji. In pred dvajset tisoč leti smo morda še plavali po nezmernih morskih globočinah, kakor ščuke. A kaj še to! Iznašli so celó učenjaki, da pred petdeset tisoč leti smo mi vsi, kar nas je,

rastli tam v Ameriki v velikem gozdu, kakor gobe. Ali kaj bi vam to dokazoval? Ali ni v Komandiji še zdaj dosti ljudi, katerim je ime Goba? Tudi dosti Kopriv imamo in Smol in Pelinov in celó Čebularjev. Preljubi moji, kaj družega to pomeni, kakor da smo mi sami nekdam gobe in koprive in čebule bili?

Toda, pustimo ono prestaro dobo naše zgodovine, ne tuhtajmo velikih skrivnost večno božje narave. Obrnimo se danes do živali. Ali ni med nami, preljubi Koludrovčanje, veliko Petelinov in Golobov in Strnadov in Sov in Čukov? In kdo more sošteti vse Volke, vse Jazbece in Zajce, ki stanujejo v Koludrovici? (Opomniti moram, brate v Skalovji, da v Komandiji ne nahajaš skoro nobenih drugih imen, kakor zgoraj navedena ali druga jim podobna. In to se mi ne zdi čudno, kakor sem ti namreč že enkrat pisal. Komandci so zeló konservativni, tukaj se ostane vedno pri starem, in preuredba, kakoršnakoli je redka redka stvar. Zatorej so se pa tudi v Komandiji bolj, kakor v drugih deželah tam dol pri vas ohranila imena iz one naše živalske podobe.)

Vidite tedaj preljubi Koludrovčanje, vaša imena sama, vaša pamet, vaša vest, vi sami živo pričate, da ste bratje preljubih živali. In res, prosim, pogledjte mačico; kako ti ona rahlo skoči na koleno, ko mirno sediš za ognjem, in se ti z glavo omuza ob prsi, med tem pa tiho doneče zagode in ti pleše ob enem in gode v naročji; potem pa te milo prijazno pogleda s tako živostjo, da te mora ganiti in te pozdravi: miau! kakor bi hotela reči: ljubi bratec! Ustaneš in sedeš za mizo. A mačica skoči na mizo pred te in snažno in čedno se približa krožniku in začne z drobnim jezičkom lizkati ž njega, in te hoče tako podučiti, da sestra ima pravico iz ene sklede večerjati z bratom. Ne bodite tako slepi, preljubi Koludrovčanje, glejte, vse to boljše spoznajo vaši majhni otroci. Ali jih niste še nikoli slišali pogovarjati se z mačico? Učite se od njih.

Poglejte konja, ali ni on večkrat dosti bolj pameten kakor človek? Glejte, kako ljubi svojega gospodarja, kako zvest mu je, in ako mu v vojski pade, joče od žalosti in solze preliwa, morda celó crkne. Poznate psa in pasjo učenost, poznate tudi lisičjo zvitost in slonovo modrost. O oslu vam nočem govoriti, saj vi sami človeku, kateri se vam zdi manj razumen, kakor ste vi, pravite osel. Vidite tedaj, še zdaj ima osel toliko pameti, kakor marsikateri izmed nas. Med živalmi torej nahajate modrost, učenost in zvitost, zvestobo in ljubezen, kakor med ljudmi.

In tega vi Koludrovčanje niste vedeli? (Odpusti, Lučislav!) Tega vi niste do zdaj še spoznali? Ali kaj pravim, spoznali? Da, celó pretepali ste ubogo žival! Kaj, le pretepali? Celó ubijali ste jo in klali in jeli njeno meso! Jeli bratovsko meso! Videvšemu te ostudne grozovitosti v Komandiji mi je jelo srce pokati in kmalu kmalu mi mora počiti, ako se ne poboljšate. (O joj! Kaj bo to?) Jaz sem to resnico spoznal tam na tujem in od tedaj iz cele duše in iz celega srca ljubim vsako žival. In ko bi zdaj pritekli sem vsi polži, da, poljubil bi jih, kakor brate, in žabe vse, ko bi sem prižabljale, pozdravil bi jih kakor sestre. In vi, svobodni Koludrovčanje, in vi? Mislite še pretepati, še daviti in jesti lastne brate in sestre, še rediti se od njihove krvi? Ali vas ne gane milo stokanje že toliko časa zatiranih bratov? (Vsi se jočejo —: Odpusti, Lučislav, odpusti! Živeli vsi polži, živeli komarji in brenceljni! Živele tudi muhe vse!)

Nadaljuje: Zatorej pa predlagam jaz Lučislav, vsem svobodnjaškim Koludrovčanom, danes zbranim na korenjaškem polji, naj sprejmó v novo ustavo sledeče tri točke:

1. Jutri na vse zgodaj se imajo vse šibe in palice, biči, mesarske sekire in klavni noži iz vse Kaludrovce prinesiti pred mestno hišo, da se tam sežgó.
2. Razglasi se potem v Koludrovici in po vsej Komandiji bratinstvo z vsemi četvero- in šesteronožci na zemlji, z dvonožci v zraku in breznožci v morji.
3. Skrbelo se bo, da se vsaj glavni zastopniki bratovskega nam živalstva v duhu nove svobode odgojé.

Komur ugajajo te točke, vzdigni roko. (Vsi vzdignejo roko: Živio! Slava!)

Tako, predragi Koludrovčanje, mi je zdaj odvaljen od srca najteži kamen. (Odvaljen! Živio!)

Preljubi Skalec, mislim da s tako zgovornostjo, s takimi dokazi in tako navdušeno ni tudi Demosten govoril. O srečna, trikrat srečna Komandija, ki si rodila takega duha, o srečna noč, v kateri se je bil s Komandije izgubil! Te besede, si lahko misliš, vnele so kakor ogenj koludrovska srca.

Tri dni po onem važnem shodu bil sem na koludrovskem Golci. To ti je bil prizor, kakoršnega ni še solnce videlo! V dolgi vrsti stale so naše bolj znane domače in gozdne živali. Na prvem mestu je bil petelin z botrami kokošmi. Obljubilo se jim je, odslej se bodo jedla le jajca kokošja; klali se ne bodo več ne petelini, ne kokoši in ne piščeta; a petelini se nimajo več med seboj vojskovati. Na drugem mestu stal je pes. Oprostil se je vse službe in vseh opravil, ponoči hiše varovati ne bo treba, ker ljudje so vsi bratje in zatorej tatov ne bo več, zajcev in in lisic pa se ne bo smelo več preganjati; a prav za to mora pes opustiti lajanje, katero je po tem takem popolnoma brez potrebe. Dalje pride konj. Njemu kot staremu prijatelju človekovemu se priporoči, da bi še dalje prijateljski in zajemno s človekom delal in mu pomagal. Lisici se pové, da ne sme več krasti po kurnikih, ker kokoši so oproščene krvnega davka. Medvedu se naznani, da se ga ne bode več nadlegovalo po brlogih, svobodno se bo lahko sprehajal po gozdu brez smrtne nevarnosti, ker medvedovih kožuhov v Komandiji se ne bo več potrebovalo, odkar jo ogreva solnce nove svobode. Volk se mora odpovedati ovčjemu mesu, naj si pomaga z mahom in zelišči v gozdu; to bo sicer trdo za-nj, a ko bi ne mogel prenašati, prosto mu je Komandijo zapustiti. Slednjič pride vrsta na osla. Tudi on je sprejet v bratovsko zvezo, tudi njemu je palica zlomljena, a zato da bo voljno človeka ubogal in nikdar se ne puntal ali pa celo brcal; in ker se njegov znani glas daleč po Komandiji razlega, da ne bo Komandcev opominjal več starih neumnih časov, naroči se mu, naj odslej ne peva več ia! ampak narobe ai! Po končanem ogledu zbrana bratovska skupščina človeško-živalska enoglasno zažene velik krik, vsak po svoje. A najbolj se je slišalo: Kikeriki! iuai! Tako, brate, je zdaj v Komandiji. Kamor se človek obrne, vidi brez števila bratov, nobene zverine se ni treba več bati, a tudi žival ne beži več pred človekom; vse ti pride prijazno naprot in se ti dobrika; srce pa, se vé, da pri tem ponosno bije in človek se čuti mogočno vzvišenega v svesti si, da je naredil zadnji odločilni korak v zgodovino svojega razvoja, korak do enakopravnosti z oslom. Živio! Upam, da ti bom imel kmalu spet kaj poročiti, ker napovedan je že naroden zbor na Korenjaškem polji, razpravljati se ima bojda prevažna stvar, ki bo pa posebno bogatine zadevala.

Zdravstvuj, Skalec v Skalovji! Na svidenje!

VII. pismo.

V Koludrovici 20. vinotoka ...8.

Veseli se zmenoj, brate v Skalovji! Fortes fortuna! Tempora mutantur! Da, posebno hitro pa v Komandiji. Nič, prav nič nisem imel, ko sem prišel sem in zdaj, zdaj sem gospodar po celi Komandiji. Kjer hočem, jém in pijem, kjer se mi zljubi, spim, odprta so mi vsa vrata, vse, vse je moje. O Lučislav, to ti mora biti res čeznatura, božje bitje; včeraj je govoril na korenjaškem polji, po njegovih besedah navdušeni, odpovedalili so se Komandci vsemu, kar imajo, in sklenili, da vso Komandijo in vse, kar je v nji, ima biti odslej lastnina narodova; vsi posedajo vse in nobeden ničesar, vsakdo je gospodar vsega, če prav nobeden nima nič svojega. A da boš razumel ta vzvišeni od večne pameti nam razodeti nauk, napisal sem ti celi govor Lučislavov. Beri pazljivo in premišljuj.

Bratovski mi svobodnjaci koludrovski!

Važna in resna je stvar, zaradi ktere sem vas danes povabil. Svobodnjaci, danes se bo pokazalo, ali ste vredni tega imena. Za vaše njive vas bom danes prijel in gozdove in za vaše zlato in srebrno vest. Povejte mi že naprej: Ali vas bo bolelo? (Nič bolelo, Lučislav, tudi če nas zakolješ! Živio!)

Da, da prevažna reče je to. Glejte, v tuji deželi, kamor me je božja moč s Komandije zanesla, trdé učeni možje, da človek ne sme nobene reči lastne imeti, tudi samega sebe ne. Kar zdaj nahajamo pri ljudeh, da imajo svojo hišo, in mož svojo ženo in žena svojega moža, in svoje krave in koze, in njive in kaj vem še kaj, vsega tega enkrat ni bilo. Bratovske nam živali so dozdej ohranile med seboj ono lepo navado iz starodavnih časov, da imajo vse skupno. Poglejte: kdaj ste slišali mačko reči: ta miš je moja, ali pa pajka: ta in ta muha je moja? Ali pa kdaj ste videli, da si je kaka žival osvojila kako reč? Iz koludrovskega kala, ali ne pije kdor hoče, vol, krava, koza, osel, kokoš ali žaba? Ali ste slišali, da bi se bile morebiti koludrovske krave spuntale in prepovedale koludrovskim ovcam piti, rekoč: Ve nimate piti, voda je naša? O, da bi vendar tudi mi imeli vsaj toliko pameti, kakor bratovska nam živina! Da, da, preljubi moji, v starodavnih časih ljudje niso še nič vedeli, kaj je to, moje in tvoje, kdor je prej prišel, ta je prej mlel; moje je, kar vzamem in smem, tvoje pa, kar smeš in vzameš. To je tista stara pametna pravica, ktero nahajamo še zdaj v oslovskih možganih, a žal, da ne tudi v koludrovskih. Vsi bogatini, preljubi moji, so samosilniki in morilci prave svobode. Kako lepo je bilo za tistih časov, ko je človek po celi zemlji prosto se sprehajal in svobodno sam seboj se pogovarjal: Glej, vse to, kar vidiš in kar si videl in kar boš videl, je tvoje, vse, vse. In ko je prišel po polji do zrelih hrušk, prosto si je vtrgal in svobodno snedel, ne boječ se, da preži za njim poljski čuvaj.

Glejte, tedaj človeške hiše in kleti še ključev niso imele; vsakdo, ko je bil lačen, stopil je v bližnjo hišo, prosto vrezal si kruha in svobodno se nasitil; je bil žejen, zaletel se je v bližnjo klet in svobodno se napil oživljajočega vinca. (Živelo oživljajoče vince! Oj, da živelo!) In ko je imel raztrgano suknjo, tedaj šel je kar v Koludrovico ali v Tevče in v prvi štacuni, ktero je našel, oblekel se v novo, in nikomur ni prišlo v misel, tirjati ga za plačilo.

In kaj mislite, celó delo, ktero se nam zdi sedaj tako težavno, pravim, takrat je bilo najljubše opravilo. Človek in žival nista mogla še en dan živeti brez dela: ko je bil čas oranja, je vol kar sam iz hleva šel na njivo pred drevo, človeka pa je gnalo neko skrivno nagnjenje k delu, prijel je za drevo in pevaje in sanjaje izoral njivo, da sam ni vedel, kako in kdaj.

Potem se je vlegel v senco in sladko zaspal, poleg njega ležal pa je vol lizaje mu znoj z bratovskega čela. Tako je bilo v tistih časih, vse to so učenjaki spoznali. A glejte, vstal je v tistem času močen mož, ki je bil veči kakor vsak drug in je imel pleče široko, kakor so vrata koludrovske zbornice, moral je biti eden tiste vrste, kakor je bil ranjki Zone Guljev, starši Koludrovčanje ga še pomnite. (Ranjki Zone! Živio!) In ker je bil velik, je tudi dosti jedel; in ko je enkrat na črešnjo splezal in je še nekdo prišel, da bi črešnje zobal, zaklical mu je Zone bojé se, da bi sam ne imel zadosti: »Črešnja je moja!« O osodepolna beseda! Tako si je ta hudobnež prvi začel osvojati raznih reči, in ker je bil močan, se mu nikdo ni mogel ustavljati, ampak celó posnemati so ga začeli, in tako je bila v malo letih vsa Komandija moja in tvoja. Čem močnejši je bil in bolj zvit, tem več si je osvojil, manjši pa in šibkejši ostali so s praznimi rokami, berači. Da, da, vsi bogatini, vsi posestniki so tatje, zlobni posilniki. In ker so grdi posilniki, zaslužé, da bi se jim vse siloma vzelo.

In po pravici sodijo tudi pravi svobodnjaci tam doli v deželi, kjer sem bival več let. Kleti, kjer bogatini hranijo v sodih svoj denar, s petrolejem polijó, potem pa zažgó in ako treba, še bogatine v ogenj vržejo; tako mislijo, se najprej vpelje stara enakopravnost; in najboljše, pravijo, bo, ako se enkrat po vsej zemlji bogatini in posestniki zadušé. Kaj takega jaz sicer ne želim, da bi se tukaj zgodilo, saj smo bratje. Ne, ne, obrnem se Danes na vašo svobodnjaško vest: Ali hočete, o bogatini koludrovski, še na dalje obdržati, kar so vaši pradedje siloma in krivično ugrabili? Svobodnjaci, položite danes še to žrtev na oltar božjega bratinstva, potem bote še le prav svobodni, ker težila vas ne bo več ne polna mošnja, ne nobena skrb. Potem še le se bo prosto dihalo v prosti Komandiji. Vprašam: »Ali hočete?« (Enoglasno: Hočemo! Živio!) Zatorej pa predlagam danes, naj visoki zbor koludrovskih svobodnjakov, sklene to postavo:

V dveh dneh se vsak Koludrovčan in Komandec odpové vsemu, kar ima svojega, v prid narodu komandskemu. Komandija in vse, kar je v nji, bo odslej lastnina narodova in narod bo delil vsakteremu toliko, kolikor potrebuje, da se od dne do dne preživi. Vse tedaj ima biti narodno. (Vse narodno! Živio!)

Veselo se zbor razide in enoglasno se prepeva:

Zdaj pa bratje, národno
Pijemo, jejmo, spimo,
Národno živimo,
Plešimo, norimo!

Približajo se Koludrovici. Vroče je bilo. Žejalo jih je; kar vdarijo proti bivšega župana hiši. Župan je že od nekda slul, da ima dobro vino. Zatorej gredó naravnost v klet in se spravijo na največi sod. Pozno v noč se piva in prepeva: Živelo narodno vino! Ko spraznijo sod, ga nesó na koludrovski trg in ga postavijo v spomin na velevažni dan; rekli so mu narodni sod. Drugo jutro pa brat Drenulja gre pogledat v narodno klet. »Vse prav«, godrnja, »vendar pa vina več ni«. Le narodna vest ga je nekaj pomirila.

Da bi vedel, brate, kako mi utriplje srce! To bo življenje v Komandiji! Nič drugga ne bomo delali, kako pohajali, svobodno jeli in pili in poljubljali se. Ne vé m, čemu bi se človek še slepil s tistimi nebesei onkraj, ktera so nam nekđaj obetali; pridite pogledat, v Komandiji so nebesea, družih ne potrebujemo in nočemo. Vsa hvala pa božjemu Lučislavu, ž njim so prišla nebesea v Komandijo in gotovo spočela mu je pamet že novih vzorov, ktere nam bode vresničil. Zatorej spet že težko pričakujemo, kar nam prinese bodočnost.

Pridi, pridi skoro, o večna pamet, in ustavi se na veke v Komandiji, Komandcem čeljusti razsvitli, noge skrajšaj, nosove vrvnajte in podaljšajte!

I tebi, o brate, naj te besede v srce sežejo in je vzbude.

Zdravstvuj, v Skalovji brate!

VIII. pismo.

V Koludrovici, 25. pihovca ...9.

Ljubi brate v Skalovji!

Odkar Komandija stoji, nismo imeli še toliko opraviti, kakor zdaj. Dela se na vse kriplje noč in dan. Vse, vse mora biti pri nas novo, še kamen na kamnu nima ostati, mislim, da vsaj dva meseca drugega ne bodemo delali, kakor staro podirali; potem pa začnemo koj novo zidati, a ne misli, da sè starimi kamni. Načrt novemu zidanju je božji duh Lučislavov že izumil, vse ima biti velikansko, prav velikansko. Ne mest, ne vasi nočemo imeti več, tudi ne zasebnih stanovanj, ampak vse ima biti skupno državno-narodno. Na vsako štirjaško miljo sezidala se bo velika hiša, kteri bo ime narodna delavnica. V tej se bodo Komandci vsak dan na delo zbirali s cele štirjaške milje. Pozvonilo se bo z narodnim zvonom in vse bo teklo vkup. Tedaj se vsi v vrsto nastopijo, glavari bo dal znamenje in vsi ob enem začno narodno delati: kovač kovati, krojač šivati, tkalec tkati, kamnar kamnje klepati itd., vsi strogo narodno. Vsem se bo zljubilo delati, dokler bo potreba; ko bo dela dovolj, bodo vsi prenehali in se odpočili na narodnih klopeh, ki bodo pred delavnico stale. Orodje, se vé da, ima biti vse državno. Okoli delavnice bo narodno polje, skupno se bo oralo in kopalo, kosilo in želo. Vsakdo bo prijel za ono delo, ktero mu bode bolj ugajalo; tudi bo pustivši lahko eno, lotil se drugega, vsi pa bodo slednjič vendar vse naredili.

Se vé, da se bo tudi v novi dobi še po starem moralo jesti in spati, a tudi to ima biti narodno. Zato misli Lučislav sezidati narodne jedilnice in spalnice, Skovali se bodo velikanski narodni kotli in lonci, tudi narodne skledne in žlice in kar je drugzega za to potrebnega, se bo v kratkem napravilo.

Obleka vsa in druge telesne potrebščine izdelovale se bodo v narodnih delavnicah. Vsi Komandci bodo imeli enako opravo. Suknja bode prav kratka, modre barve, srajca rudeča, hlače bele; posebno čuden bo pa klobuk, okraje bo imel prav majhne, kakor jih imajo navadno tam dol pri vas kranjski kmetje, bo pa prav visok, zgoraj vedno oži in na vrhu oestro špičast; na klobuku, se vé, da bo narodno pero s petelinovega repa. Kakor sem ti že pisal, so Komandci že sami posebno visoki; kaj bo še le, ko bodo nosili tak klobuk in še pero po vrhu!

In tako bi bilo v Komandiji vse prav; le ena reč nam je delala dolgo časa preglavico,

namreč komandski otroci. Kakor veš, otroci so sitne in prav nepotrebne stvari, niso za delo, ne znajo kot jesti in igrati. Kaj torej ž njimi začeti? In posebno v Komandiji, kjer imamo otrok več kakor je žab po kraških kalih? A glej, tudi to reč smo srečno dognali. Včeraj je namreč sklical Lučislav vse razumniške Koludrovčane v sejo. Tudi jaz sem bil povabljen. Kaj se ima začeti z otroci? To vprašanje je bilo na dnevnem redu. Kaj se ima začeti? »Pitajmo jih dobro in dajmo jim rasti, da bodo kmalu taki možaci, kakor smo mi«, rekli so nekateri. Drugi pa: »Otroci naj bodo do desetega leta doma pri materi, potem začno pohajati po Komandiji, da se nasrkajo svobodne sape, v petnajstem letu pridejo v narodno delavnico gledat, kako se dela, v dvajsetem pa na narodno polje gledat, kako zelje raste«. Tako so modrovali drugi.

Slednjič pa vstane Lučislav in jame tako govoriti:

Svobodni možaki! Vidim, da imate še malo pameti. Jaz pravim: Živela država, živel narod! (Enoglasno: Živio!) Vse v Komandiji je že državno in narodno, naši travniki, naše njive, naše hlače in klobuki, osli in ovce in mi sami smo skoz in skoz državno-narodni. (Skoz in skoz, od pete do glave!) In po tem takem se bomo še dolgo posvetovali, kaj nam je storiti z otroci? Državni morajo biti, narodni skoz in skoz. In mislim, da kaj takega ni posebno težko doseči. Otrok se bo hitro po rojstvu materi vzel in nesel v narodno dojlilnico, katerih se ima v Komandiji deset sezidati. Tukaj bodo državne dojlilke narodno gojile komandski rod. Posebno bodo pa pazile na to, da bodo prihodnji Komandci vsi popolnoma enaki. V ta namen se bodo napravile narodne natezalnice in stiskalnice, s katerimi se bodo otroci nategovali, ali pa stiskali, kakor bo kazal eden ali drugi, da bi imel biti prekratek ali pa predolg. Ko se bo otrok narodno nasesal in se bo že lahko tudi hoditi učil, neslo se ga bo v narodno hodilnico. Take hodilnice bodo prav za prav vrti z lepimi gladkimi stezami; tu se bodo mladi Komandci urili v hoji. A paziti se bo moralo, da se jih navadi stopati z levo nogo prej kakor z desno; in tako tudi za vsa opravila uporabljati levo roko in ne desne; kar je bilo doslej v Komandiji desno, ima odslej biti levo in levo ima biti desno. Tako mislim, bomo najprej pozabili starih neumnih časov.

Ko bodo mladi Komandci hoditi znali, peljati se imajo v državne skakalnice, kjer se bodo vadili deset let narodno skakati. (Ne čudi se, brate Skalec, da Lučislav zahteva toliko let za skakanje. Komandci so sicer dolgi in mislil bi, da so poskočni kakor kobilica, a vendar so okorni kakor medved. Lučislav bi pa imel rad gibčnih in hitrih ljudi, kateri se bodo pri narodnih delih ročno sukali in skakali, kakor leseni možički na vrvici). To bo res kaj lepo in zanimivo videti, ko se bodo mladi Komandci vesli po narodnih vrveh, skakali čez hrbet narodnemu kozlu, narodno svinjo uganjali itd. Kaj ne, Koludrovčanje? (Živio!)

A čujte dalje!

Ko se bodo otroci v desetih letih naskakali, gnali se bodo v narodno šolo. Preljubi Koludrovčanje, že tisoč let tavamo po temi nevednosti, a zdaj nam je prižgana luč vednosti in prosvete. Vi sicer ostanete stari norci do smrti, ker imate že pretrdo glavo, da bi se mogli učiti. A mladi zarod vaš mora se posvetiti divnim vedam. Šol ima biti po vsi Komandiji desetkrat deset, vse popolnoma enako zidane, učiti se imajo povsod isti predmeti, rabiti po vseh iste knjige. Tudi učitelji imajo vsi popolnoma enaki biti, zatorej se jih bo vse nabrusilo ob eden in isti narodno-državni brus, da bodo vsi enako mislili in govorili. Učili pa se bodo otroci sedem predmetov: prvič, šteti do deset; drugič o zvezdah

in nebeških zverinah; tretjič, kako se mora hoditi, da se ne pade; četrtrič, iz kakih delov je zložena voda in vino; potem se bodo učili zgodovino vseh imenitnih Komandcev, kakor sem jaz in moji pradedje; šestič, kako se mora bratovski živeti ne le z ljudmi, ampak tudi z živino in slednjič, da se nikdo nima bati ne pekla ne vic in ne drugega zlega, ampak vsakdo ima svobodno in neodvisno delati, kakor mu ljubo. Toda učitelji bodo morali strogo paziti na razredbo ur, ktera bo ista za vse komandske šole; le eno minuto nima nobeden več ali manj učiti, kakor je zapovedano. Tako se bo po vseh komandskih šolah ob eni in isti uri ena in ista reč učila in povsod enako vlivala modrost v komandske možgane. A šoli v pomoč imajo biti narodne knjižnice, vse državne, po vseh imajo biti iste knjige.

Tako vidite, se bodo vsi naši otroci enako učili, enako mislili, enako videli. Kdor izmed vas bo živel zdaj trideset let, ko naš mladi rod odraste, videl bo v Komandiji pri vseh isto telesno velikost, isto učenost, isto modrost. V vsej Komandiji bo le ena misel, ena volja, vse bo eno telo z eno dušo. Tedaj še le se bodo vresničile moje želje o bratovski enakosti. Tedaj ne bo vedel nikdo ne za očeta ne za mater, ne za rojstni kraj, ampak poznali se bodo vsi kot brate, telesno in dušno popolnoma enake, cela Komandija bo vsakteremu domovina. Možaki to je moje mnenje. Vprašam vas v imenu svobode: Ali hočete svoje otroke podržaviti in ponarediti? (Živio! Živio!)

Tako, vidiš, ljubi Skalec, je Lučislav tudi to srečno dognal. Menim, da ta prestrojitev bo med vsemi najvažniša. Obetamo si v kratkem zlato dobo; da bi le stari Komandci kaj kmalu pomrli, nastopila bo potem nova pamet.

Ko izvršimo nove naredbe, hočem ti koj poročiti o naši novi sreči.

Zdravstvuj, v Skalovji brate!

IX. pismo.

V Koludrovici, 25. vinotoka ...0.

O srečni časi, v katerih sem se rodil, srečen dan, ko sem Komandijo našel! Imamo jo zlato dobo, popolnoma zlato. Da bi zdaj od smrti vstal Lučislavov praded, imenitni sanjač, videl bi zdaj svoje sanje uresničene, da, v Komandiji uresničene. Jaz pa povabil bi vse neverneže, katerih imate toliko tam doli pri vas, ki novi pameti nič ne zaupajo, povabil bi jih in jim pokazal nova nebesa, ktera si je vstvaril večno napredujoči duh človekov, pokazal bi jim prerojeno Komandijo. Vse, vse je prestrojeno strogo po vzoru Lučislavovem. Ni je več najmanjše reči, ki bi spominjala na preteklost; ni več Koludrovice, ne Fevč, ne drugih vasi, ampak vsa Komandija je na tanko razdeljena v sto štirijaških milj, vsako miljo ena delavnica, skakalnica, ena šola in se vé, da tudi ena jedilnica, nikjer ne več ne manj, še za las ne.

Vendar pa imamo tudi tukaj nekaj posebnega. Že veš, da je Škratljevica prav sredi Komandije in najviša gora pri nas. Na tej gori je tedaj sezidano velikansko poslopje; že uro daleč se lahko bere napis: Komandski dom. Vrhu strehe pa je visok kip, ki upodoblja večno pamet, ktera mogočno razteza roko nad Indijo. Tukaj se zbira svobodni narod komandski o velikih narodnih praznikih, ko se praznuje spomin kakega znamenitega dogodka.

Toda ne misli, Skalec, da je moj namen vse nadrobno popisati, kar je pri nas novega, ne, ampak hočem te peljati danes le na razstavo komandsko. Slišavši pa to besedo, ne misli že koj na pariško ali dunajsko razstavo, tudi ne pričakuj, da boš slišal o kaki rotundi ali o paviljonih, ne, kaj takega v Komandiji ne poznamo. Razstava ta je pod milim nebom in razstavljeno je vse, kar ima in kar zna nova Komandija; vse se tukaj lahko vidi, tudi se tukaj Komandci vsak dan učijo novega državnega dela. Deseterim je pa postavljen en vodja, deset takih skupščin vlada en nadvodja. Dela jih desetero skupaj. Ko zakliče vodja: eden! tedaj vsak prime za lopato; ko reče: dva! jo v zemljo porinejo; ko slišijo: tri! vsi ob enem z lopato zemljo rušijo. In tako gré neprenehoma: eden, dva, tri! in vsi ponavljajo mu glasno: eden, dva, tri! In tako druga deseterica, in tretja itd. vseh deset desetoric, da je res veselje slišati, kako se po vsem polji razlega: eden, dva, tri!

In želiš vedeti, kako se trava kosi? Tudi to delo opravljajo po desetoricah. Zjutraj primaršira deset dekad Komandcev s kosami na rami, kakor vojaki s pušo. Dá se jim povelje in vsi se posedejo koso klepat; a klepanje vrši se strogo po taktu, kterege daje vodja. To ti je klepanje, da se razlega tri ure daleč. Ko so kose naklepane, zakliče jim vodja: Hajd na travo! in kakor, da bi jih na vrvcu potegnil, skočijo na noge in začno seči travo po taktu, in vsakikrat, ko mahnejo, morajo vsi skupno reči: gump! gump! In tako, se gumpa, dokler zadnja bilka po konci stoji.

Tudi rokodelci so razstavljeni. Nočem ti sicer posameznih na tanko opisovati, vendar pa ti moram posebno enega rokodelstva omeniti in sicer kovačev. V vsi Komandiji imamo desetkrat deset narodnih kovačij, vsaka ima desetkrat deset narodnih kovačev, deset ognjišč, deset narodnih mehov. To število narodnih kovačev se ti zna zdeti preveliko za majhno Komandijo; a vedeti moraš, da mislimo v prihodnje v Komandiji vse železno napraviti, še celó klobuke, tudi hočemo v kratkem izdelati mnogo narodnih strojev, da bodo Komandci vsa dela le sè stroji opravljali, in tako, upamo, postroji se jim kmalo tudi pamet in srce: potem pa ne bo v Komandiji kakor en stroj, kterege bo gnala in oživljala Zenova pamet. Imamo, kakor sem rekel, tudi v razstavi narodnih kovačev. Včera sem dolgo opazoval narodno kovanje, Tu se godé čuda! Da bi ti videl, s kako ročnostjo se sukajo komandski kovači okoli narodnega nakla, kako vihtijo narodno kladvo in kako harmonično, taktno udrihajo po železu, tako, da bi človek kar zaplesal. Zatoraj pa po vsi pravici pripisujejo komandskim kovačem pesniško žilo. In res so v Komandiji skoraj vsi pesniki kovači, kateri kar v kovačiji delajo svoje pesmi, kakor da bi jim prihajale izpod kladva. Tudi izdelujejo naši narodni kovači izvrstne pile, s katerimi se imajo vsi prihodnji pesniki piliti, da bodo gladki, kakor slonova kost na Zenovem hrbtu v Atenah.

Ej te, govoreč o raznih stanovih v naši razstavi kmalu bi pozabil naših oračev, ki orjejo narodno ledino, A reči ti moram, da narodno orodje v Komandiji je prav plitvo, meni nič kaj ne dopade, od tega ne bomo imeli obilne žetve. Tudi se ne seje v Komandiji družega kakor oves, pšenice prav malo. Kar se tiče družih stanov, ni nič kaj posebnega; le to moram še omeniti, da jih je veliko odpravljenih, kakor lovci, mesarji, kokošarji, ptičarji, svinarji in drugi, ki so nekdaž z živino kupčevali ali jo klali. Sicer imamo v novi Komandiji posebno veliko narodnih postopačev, ki se znajo pa prav veljavno vesti, oni nosijo prav za prav zvonec in dajejo takt, po katerem pleše vsa Komandija.

Izmed predmetov, ki so tukaj razstavljeni, so me najbolj zanimali narodni čevlji; izdelani so vsi po enem kopitu. Komandci namreč pravijo: Že tako moramo biti vsi enaki in

torej tudi enake noge imeti; zavoljo tega mora eno in isto narodno kopito ugajati vsem, kdor bi pa ne mogel obuti se, hódi bos. Tako je, vidiš, s komandskim kopitom. Najbolj pa med vsemi rečmi v razstavi dopadli so mi narodni brusi. Res prav veliki so, mojstersko izdelani; no, bodo pa tudi važno nalogo imeli, ker v Komandiji je vse zeló skrhamo in bo treba vse z nova nabrusiti – še celó pete komandske.

Vse izvrstno, vse vzorno v prerojeni Komandiji; le ena reč, ljubi Skalec, me malo vznemirja in mi daje, rekel bi, skoro slutiti neprijetnih reči. Je namreč neka žival, katero tudi vi tam doli dobro poznate, saj da bi jo tudi hotel človek pozabiti, ga ona gotovo kmalu opozori, da še živi. Jaz bi jo sicer imenoval, a bojim se, da bi ne žalil prenežnih vam ušes. Recimo ji kar poskočnica, ker zna izvrstno skakati. Glej, ta žival, ki vedno pri človeku živi in se redi od njegove krvi, da je prav za prav kri od njegove krvi in meso od njegovega mesa, zato je njemu popolnoma sorodna, pravim, morala bi boljše kot druge razumeti postaviti ljubezni in bratimstva. A naši poskočniki nikar noče v glavo, da bi jenjala sesati človeško kri. Zdi se ji, da ji gre tukaj za lastno življenje, je oni trdi aut-aut, kateremu se ne more izogniti. Zatorej ne vé, kako bo še.

Ali glej, še nekaj družega sem videl. Že veš, da osli so nekako trde glave in slabega spomina. In tako tudi naši komandski osli se ne morejo navaditi nove muzike oslovske, včeraj, ko sem se vračal z razstave, srečal sem na paši kakih sto oslov, kar začne eden med njimi stari oslovski takt: ia! in vsi se zaženo za njim in dirjajo na vse štiri vetrove, tako da se zdaj po vsi Komandiji razlega stari ia!namesto novega ai!

Ti slabi vzgledi, bojim se brate Skalec, bodo slabo vplivali na Komandce tim več, ker so tudi oni veliki poskočniki in posebno osle radi posnemajo. Znal bi vzbuditi v Indiji spomin na stare čase in gorjé nam!

Toda usoda bodi Komandiji milejša!

Zdravstvuj, brate v Skalovji!

X. pismo.

V Koludrovici 2. julija ...1.

Jojmene, jojmene, Peter v Skalovji, prisežem ti, da sem popolnoma trezen, ko ti to pišem; jojmene, brate, slaba se nam piše! Upali smo, da pojde in vendar ne gre, vendar noče iti. Ta natura človeška je nekaj posebnega, nekaj skrivnostnega. Lučislav je sicer učil, da smo vsi zloženi iz samih števil, iz desetakov in da se v ničemer drug od družega ne razločuje, in tako smo res mislili s Komandci množiti in deliti in odjemati, kakor se dela z enotami; izdolbsti smo mislili in spiliti iz njih take možiceljne, kakor se izdelajo v marjonetih in na eni vrstici smo mislili vse sukati in vrtiti. Toda ne gre in spet ne gre. Ne vem, kaka skrivna moč tiči v človeških kosteh, da ne more do nje ne kladvo, ne pila, ne palica. Koliko smo vendar žrtvovali za šole, koliko se trudili, so veliki norimberžki lijak naočili; a ne gré, pa ne gré. Oj deca naša, deca! Nikogar ne uboga, nikogar ne spoštuje in — pa — kaj bom, jajce več kot puta vé, t. j. misli vedeti in — in — vse je narobe. Da bi le ne bilo kaj takega, kar so naši stari imenovali dušo! Duša, oj, oj, individualnost, osobna prostost; ako so ti strahovi skriti v naših kosteh, potem gorjé ti, Lučislav, vsi desetaki, ktere imaš v želodci, te ne rešijo, v eni noči se ti podere novo kraljestvo.

Ne, ne ljudje se ne dajo vpodobiti vsi po enem kopitu in ne stlačiti vsi v en žakelj; vsakteri se hoče gibati po svoje, delati po svoje. Čuj, ljubi Peter, kaj se je zgodilo. Predvčerašnjem se je kosilo in grabilo na narodnem polji. Brez števila delavcev je bilo iz vse Komandije. Ker smo sredi polletja, je bilo strašno vroče, potili so se, da so bili vsi mokri kakor žabe v luži. Kar glej, okoli desete ure, Gonde Brus iz Gozda, najmočnejši med vsemi, zabrusi svojo koso daleč tja po travniku in zakriči: »Živela svoboda! Boljše je v senci ležati, kakor ob solncu se peči«. Živela svoboda! zadonelo je po vsem polji in kar letele so v zrak kose in grablje in vile in vse je teklo v senco ležat. Narodna trava pa, se vé da, rasla je zvečer nepokošena, kakor zjutraj.

Zvedevši to, so ževke (ženice) na narodni njivi kar vrgle srpe od sebe in zapele:

Oj senca, ljuba senčica,
Kako nam dobro deješ;
Na solncu norec kuhaj se,
Me bomo se hladile.

Ali še le zvečer se je lepa pripetila. Dobili so pri večerji vsakteri določeno mero narodnega vina. A ta pot ni to zadostovalo. Tirjajo siloma od narodnih strežnikov, da jim dajo pit, kolikor hoté. Vsi se opijanijo in navdihnjeni od vinskega duha, pozabijo na zapoved bratinstva; vname se prepir in stepó se, da je bilo joj! Nič ni zdalo vse opominjanje in prigovarjanje, da ni dostojno se pretepati, saj so bratje, saj so ljudje, saj so svobodnjaki. Še Lučislav, ko jih je prišel mirit, dobil je debelo po narodnem hrbtu in komaj, da jim je ušel. Drugo jutro začne narodni zvon klicati jih na delo. A skoro vsi so ostali v postelji, rekoč, da je vendar-le lepše spati v mehki postelji, kakor pa trdo delati na polji. Delaj, kdor je neumen in čemu li delati? Saj tako imamo skupno narodno žitnico in narodno klet, tu ima vsakdo pravico jesti in piti, delaj al ne delaj. Sicer naj se le kdo predrzne kratiti nam vsakdanjega kruha in vina, mu bomo že pesti pokazal! Spanje je ravno tako človeško kakor čuvanje, saj tudi brat medved spi vso zimo. Kaj začeti s takimi uporniki? Beseda ne zdá nič, palice veš, da smo vse zlomili. Pustiti se jih mora, dokler hoté spati. Jojmenel! jojmenel!

A poslušaj dalje, Peter! Tudi na polji pri delu ni več nobene pokorščine. Eden se izgovarja rekoč, da ne more več delati, drugi pravi, da mu ne dopade to delo, ampak bi rajši kako drugo opravljal; tretji dela dopoldne z matiko, popoldne pa jo vrže proč, in meni nič tebi nič, prime za grablje. Posebno pa metle noče nikdo, da bi pometal narodni prah in blato po komandskih cestah. Zatorej je obojega že toliko, da ne bo moč kmalu še hoditi ne po Komandiji. Tudi narodnih brivcev nam manjka in česarjev; to bi znalo imeti žalostne nasledke, ker brada in lasje Komandcem zeló hitro rastó; brada pa zlasti v Komandiji ima električno moč v sebi in lasje, kakor že veš, posebno ako v zrak štrlé, veliko uplivajo na pamet človeško; kaj bo tedaj, ako ne bo hotel nikdo več Komandcev briti in striči!

Vse, vse, ljubi Peter, nam kaže slabo. Še eno spako smo zasačili včeraj v Komandiji. Je nekdanji Koludrovčan, Ovbe Žakelj. Že nekdanj je rad iskal zakladov. Zdaj pa pozabivši vse kar je slovesno obljubil na korenjaškem polji, začel je spet grabiti in spravljati. In kaj mu je oni dan palo v glavo? Ker je slišal Lučislava, da je vse zloženo iz desetakov,

šel je in začel daviti narodne peteline, ne da bi jedel meso, ampak da bi iskal v njihovem želodci zaželenih desetakov. In ko so Komandci zlobneža zasačili in vprašali, zakaj tako dela, odgovoril je, da je boljše kaj svojega imeti, kakor pa vse skupno. In kaj misliš, v kaki nevarnosti je zdaj petelinski rod v Komandiji!

Taka zmešnjava je zdaj v Indiji, da se človek ne vé kam obrniti! Govoril sem z Lučislavom, kaj misli početi. Rekel mi je, da hoče število narodnih nadzornikov pomnožiti in vsakemu delavcu dati enega, tako upa, da se bo mogel red vzdržati. Ali jojmene, tako bomo imeli tedaj več nadzornikov, kakor nadzorovanih! In kaj potem, ko bi to nič ne pomoglo? Rekel mi je, da hoče potem še enkrat zbrati Komandce in jih pozvati v imenu svobode, naj držé, kar so obljubili. In ko bi tudi to nič ne zdalo? Potem pa, ljubi Tonek in ljubi Mihek, najbolje, da brž ko mogoče pobereta svoja kopita s Komandije.

Ljubi Peter, ni mi tukaj več prestat, zrak mi je tako zopr, da ne morem dihati, ne diši mi ne jed ne pijača; ali sem že bolan, ali bom gotovo kmalu.

Z Bogom, Peter, ne vem, ali se več vidiva!
Tvoj Mihek.

Zadnje pismo.

(Pisal neki Komandec.)

V Koludrovici, 3. septembra ...2.

Petru v Skalovji!

Ni bil moj namen, dragi prijatelj, pisati vam; hotel sem s tem le vstreči prošnji vašega prijatelja Mihka, kteremu nemila osoda ni dala toliko časa, da bi zmogel z lastno roko pisati vam. Zadnji petek vzdignila se je cela Komandija proti županovemu Tonku in ker je živel vaš Mihek ž njim v prijateljstvu, pretila je zarota tudi njemu. Komaj sta ušla cepcem in vilam razsrjenih Koludrovčanov. Bežeča sem ju srečal in jima pokazal najkrajšo pot z Indije. Na meji podavši mi roko me je Mihek prosil, naj bi vam pisal in poročil o zadnjih dogodkih v Komandiji, on pa in Tonek, da hočeta bežati v deveto deželo.

Komandci smo se zdaj streznili. Videvši, da zmešnjava od dne do dne rase in da tako ne more iti več dalje, zbrali smo se Koludrovčanje in Komandci na korenjaškem polji. Nekdanji župan, Štefulja, oče Tonkov, govoril je zbranim tako-le:

Preljubi poštenjaki starega kopita!

Zdaj vsi vidite, kako neumni smo bili, da smo vse verjeli – sanjačem! Sicer moje očetovsko srce krvavi, ker je moj sin Tonek vse zakrivil. Izgubil sem ga, nikdar ga ne bom več videl. Toda še bolj me boli, ko vidim, da smo vse staro podrli, vse sneli in spili, ostala nam je gola Komandija. Vidite, da tako ne more iti dalje. Zatorej predlagam, naj se sklene, da imajo odslej v Komandiji spet vladati nebeški strahovi, kakor nekdanj. In sklenilo se je enoglasno, da v Komandiji bodo odslej spet vladali nebeški strahovi, kakor nekdanj.

Te dni se vrne kralj spet v Komandijo; oče Štefulja pa dobi potrjenje do smrti za župana koludrovskega.

Pozdravljam vas, Peter v Skalovji!
Komandec.

Do tu naš dokument. In Tonek in Mihek?

Kakor sem bil obljubil čestitemu starčku, ki mi je izročil ovi dokument, šel sem, da bi našel kak sled po izgubljenem mu prijatelju Mihku. Napotil sem se kar naravnost proti deveti deželi. Toda že ko pridem do sedme, pokažejo mi Mihkov grob, od žalosti da mu je srce počilo. Tonek pa, rekli so mi, da je šel najprej v deveto deželo. Ko pridem v to deželo, mi povedo, da je prišel s Komandije neki Lučislav in hotel vse preustrojiti po svoji glavi; a devetodeželani da so trezni ljudje in sanjam radi ne verjamejo; izgnali so ga iz devete dežele. Bežal da je v deseto. Tudi to sem poiskal. Peljali so me tu k njegovemu grobu, kjer sem bral na kamnitem spominku ta-le napis:

Nezgode . vse . Ga . tlačile .
življenja . luč . Odkar . ugledal .
lučislav . koludrovski . Apostel . komandski .
želja . Ena . le . se . mu . spolnila .
da . Desetnik . v . deseti . spi . deželi .

Kolofon

dr. A. M.: Indija Komandija

povest v pismih

Izhajala kot podlistek v časniku Slovenec:

- *Indija Komandija* – št. 26, 31. 1. 1884
- *I. pismo* – št. 27, 1. 2. 1884
- *II. pismo* – št. 28, 4. 2. 1884
- *III. pismo* – št. 29, 5. 2. 1884
- *IV. pismo* – št. 30, 6. 2. 1884
- *V. pismo* – št. 31, 7. 2. 1884
- *VI. pismo* – št. 32, 8. 2. 1884
- *VII. pismo* – št. 33, 9. 2. 1884
- *VIII. pismo* – št. 34, 11. 2. 1884
- *IX. pismo* – št. 36, 13. 2. 1884
- *X. pismo* – št. 37, 14. 2. 1884
- *Zadnje pismo* – št. 38, 15. 2. 1884

Izdalo Društvo za domače raziskave v treh elektronskih formatih (besedilo, html in pdf).

<http://www.indija.si/komandija/>

Uredili: Alenka Pirman, Inge Pangos

Prepis: Beba Pangos

Priprava za splet:

Luka Frelih, Alenka Pirman

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

MAHNIČ, Anton

Indija Komandija [Elektronski vir] / spisal A. M. - Ljubljana :
Društvo za domače raziskave, 2007

Način dostopa (URL): <http://www.indija.si/komandija/>. - Opis
temelji na verziji z dne 26.06.2007

ISBN 978-961-91939-1-4

233806592

Društvo za domače raziskave
Šarhova 34, Ljubljana
<http://ddr.si>
info@ddr.si

v sodelovanju z Ljudmilo
<http://www.ljudmila.si>

Indija je spletna knjižna polica Društva za domače raziskave. Zanja skrbijo: Alenka
Pirman, Inge Pangos, Jani Pirnat, Luka Frelih, Špela Kučan in Damijan Kracina.
<http://www.indija.si>

Mahničeva Indija Komandija je izšla septembra 2007 v okviru 27. grafičnega bienala v
Ljubljani.
<http://www.mglc-lj.si/slo/index-bienale.htm>